

ÖNKÉNTESEK ÉS ÖNKÉNTESSÉG A POLITIKAI TÉRBEN – EGY PILOT-KUTATÁS EREDMÉNYEI, 2026

BARTAL ANNA MÁRIA¹ – BÉLA-CSOVCSICS ANDREA² –
DORNER LÁSZLÓ³ – FÉNYES HAJNALKA⁴ – HEGEDŰS RITA⁵ – SIPOSNÉ
NÁNDORI ESZTER⁶

DOI: <https://doi.org/10.53585/OnkSzem.2026.1.54-90>

Absztrakt

Magyarországon a politikai önkéntesek és önkéntesség kutatásának különös aktualitást ad, hogy az elmúlt években tanúi lehettünk olyan, új és újjáéledő, pártokhoz köthető közösségek létrejöttének, amelyek önkéntesek és/vagy aktivisták munkájára alapozzák működésüket. A téma vizsgálatát az is indokoltá teszi, hogy a politikai célú civil-nonprofit szervezetek önkénteseinek nonprofit statisztikai adatain kívül alig tudunk valamit arról, hogy mi jellemzi, mi motiválja a magyar önkéntesek azon rétegét, amely formálisan vállal politikai célú önkéntességet. Mindezek alapján pilot-kutatásunk célja az volt, hogy a magyar politikai önkéntesek és önkéntesség kutatását megalapozva feltárjuk és elemezzük a hagyományos politikai önkéntesség egy részterületét, a pártokhoz kötődő önkéntesek szociodemográfiai jellemzőit, bevonódásukat és motivációikat. Elemzésünket a 2025 novembere és 2026 januárja között lefolytatott online, hólabda-módszeren alapuló vizsgálatra alapozzuk. Eredményeinket a pilot-kutatás kismintás (51 fős) jellegét, illetve a viszonylag homogén szociodemográfiai jellemzőkkel leírható minta sajátosságaiból eredő korlátait figyelembe véve fogalmazzuk meg. A vizsgálatba bekerült politikai önkéntesek jelentős többsége valamilyen közpolitikai ügy mellett elkötelezett civil szervezet tagjai is volt, ami mutatja önkéntességük „multifunkcionális” jellegét. Bevonódásuk a politikába – a szakirodalmi eredményekkel egyezően – valamilyen tiltakozó részvétellel kezdődött és ezt valamilyen konkrét esemény váltotta ki. A válaszadói mintában szereplő politikai önkéntesek vezető motivációit a normatív (értékrendbeli azonosulás) és affektív motivációk (érzelmi azonosulás az adott párttal, és/vagy a politikai elégedetlenség) határozták meg. A tevékenység jellegét tekintve domináltak az online (közösségi média) tevékenységek, az offline tevékenységek közül pedig a szórólapozás és az aláírásgyűjtés. A válaszadók fele legalább négy tevékenységet végezett politikai önkéntesként és ezt általában epizodikus vagy egyszeri gyakorisággal. A szakirodalmi elemzések

¹ Bartal Anna Mária (PhD), szociálpolitikus – szociológus, az Önkéntes Szemle főszerkesztője.

² Béla-Csovcsics Andrea, közgazdász, az Önkéntes Szemle szerkesztőségének tagja.

³ Dorner László (PhD), pszichológus, az Önkéntes Szemle szerkesztőségének tagja.

⁴ Fényes Hajnalka (PhD), közgazdász-szociológus, az Önkéntes Szemle szerkesztőségének tagja.

⁵ Hegedűs Rita (PhD), szociológus, az Önkéntes Szemle szerkesztőségének tagja.

⁶ Siposné Nándori Eszter (PhD) közgazdász, szociológus, az Önkéntes Szemle szerkesztőségének tagja.

alapján az önkéntesség orientációja mentén négy klasztert azonosítottunk a közösségdomináns-ügyorientált, az ügydomináns-közösségorientált, az ügydomináns-célorientált és a céldomináns-ügyorientált csoportokat. E csoportok – a kis elemszámú minta ellenére is – különböztek a szociodemográfiai háttérük, a civil szervezeti részvételük, az önkéntességük jellemzői és a motivációik mentén is. Mindezek alapján úgy látjuk, hogy a magyar politikai önkéntesek és önkéntesség kutatása egy olyan terület, amelyet mindenképpen szükséges lenne nagyobb mintán, nagyobb kutatási apparátussal tovább vizsgálni.

Kulcsszavak: politikai önkéntesség, bevonódás, motivációk, önkéntes tevékenységek, elismerés, klasztertípusok

Volunteers and volunteering in Hungarian political arena – Results of a pilot study, 2026

Anna Mária Bartal – Andrea Béla-Csovcsics – László Dorner – Rita Hegedűs – Eszter Nándori Sipos

Abstract

The research on political volunteers and volunteering in Hungary is particularly relevant because in recent years we have witnessed the emergence of new and revived party-related communities that base their operations on the work of volunteers and/or activists. The investigation of the topic is also justified by the fact that, apart from the nonprofit statistics of volunteers in political civil-nonprofit organizations, little is known about the characteristics and motivation of the Hungarian volunteers who formally undertake political volunteering. Based on this, the aim of this pilot study was to explore and analyze a sub-area of traditional political volunteering, the sociodemographic characteristics of party-related volunteers, and their involvement and motivations, by establishing the research on Hungarian political volunteers and volunteering. These authors base their analysis on the online, snowball method-based survey conducted between November 2025 and January 2026. The results are formulated taking into account the small sample size (51 people) of the pilot study and the limitations resulting from the characteristics of the sample that can be described with relatively homogeneous socio-demographic characteristics. A significant majority of the political volunteers included in the study were also members of a civil society organization committed to some public policy issue, which shows the “multifunctional” nature of their volunteering. Their involvement in politics – in line with the results of the literature – began with some type of protest participation, and it was triggered by a specific event. The leading motivations of the political volunteers in the respondent sample were determined by normative (value identification) and affective motivations (emotional identification with the given party and/or political dissatisfaction). In terms of the nature of the activity, online social media activities and offline activities dominated such as brochure distribution and signature collection. Half of the respondents completed at least four activities as political volunteers, usually with episodic or one-time frequency. Based on the literature analysis, four clusters were identified along the orientation of volunteering: community-dominant-issue-oriented, issue-dominant-community-oriented, issue-dominant-goal-oriented, and goal-dominant-issue-oriented groups. Despite the small sample size, these groups differed in terms of their sociodemographic background, civil society participation, volunteering characteristics, and motivations. Based on this, it is believed that research on Hungarian political volunteers and

volunteering is an area that requires further investigation with a larger sample and a larger research apparatus.

Keywords: political volunteering, involvement, motivations, volunteer activities, recognition, cluster types

BEVEZETÉS

A politikai önkéntesek és önkéntesség elméleti megalapozása, empirikus vizsgálata a magyarországi társadalomtudományi kutatások egyik feltáratlan területe. A politikai célú civil-nonprofit szervezetek önkénteseinek nonprofit statisztikai adatain kívül (lásd Sebestény – Bartal 2026) alig tudunk valamit arról, hogy mi jellemzi, mi motiválja a magyar önkéntesek azon rétegét, amely formálisan vállal politikai célú önkéntességet.

Ugyanakkor a politikai és társadalmi „valóság” a kétezres évek óta fel-felbukkanva felszínre hozza a politikai önkéntesség, aktivizmus jelenségét. A politikai önkéntesek és önkéntesség kutatását napjainkban különösen indokoltnak tartjuk azért is, mert az elmúlt években tanúi lehettünk olyan új és újjáéledő, pártokhoz köthető közösségek létrejöttének, amelyek önkéntesek és/vagy aktivisták munkájára alapozzák működésüket.

A tanulmányban Annette Zimmer és szerzőtársai munkája (2016) alapján a hagyományos politikai önkéntesség egy részterületét, a pártokhoz kötődő önkénteseket, jellemzőiket és tevékenységüket elemezzük és mutatjuk be. Ugyanakkor a téma megközelítését Adalbert Evers és Johan van Essen tanulmányára (2019) alapozva némileg kitágítottuk az aktivizmus vizsgálata felé, mert a megalapozó interjú vizsgálatok alapján azt találtuk, hogy társadalmi értelmezésben a politikai önkéntesség együtt jár a politikai aktivizmussal. Ez is erősíti Mati és szerzőtársainak (2019) álláspontját, miszerint a (politikai) önkéntesség és az aktivizmus között elmosódó határok vannak nem csak a tevékenységben, hanem annak értelmezésében is.

Tanulmányunk elméleti megalapozását a politikai önkéntességgel és aktivizmussal foglalkozó alapküvetekre (Verba et al. 1995; Smith – Stebbins 2016; Zimmer et al. 2016; Evers – von Essen 2019), valamint az önkéntesség-kutatások (például Cnaan et al. 1996; Handy et al. 2000; Wilson 2000; Omoto – Snyder 2002; Woolvin – Hardill 2013; Rochester et al. 2016) vonatkozó eredményeire alapozzuk. Mindezek alapján négy elméleti témát tárgyalunk: mitől lesz „politikai” az önkéntesség, önkéntesség versus aktivizmus, a politikai önkéntessé válást befolyásoló tényezők és a politikai önkéntesség azonosítható motivációi.

A pilot-kutatás elsődleges célja volt, hogy a konvencionális politikai tevékenységek (Zimmer et al. 2017:495) közül megragadjuk a politikai pártokat segítő magyar önkéntesek „tipológiáját”, speciális karakterisztikáját. Ennek érdekében vizsgáltuk a pártokhoz kötődő önkéntesek szociodemográfiai jellemzőit, bevonódásukat és motivációikat – azt feltételezve, hogy ez közelebb visz annak megértéséhez, hogy mi készteti a magyar önkéntesek egy bizonyos csoportját, hogy pártokat, pártokhoz közeli közösségeket segítsenek szabadidejükben –, illetve (online és offline) tevékenységüket, valamint elismerésük módjait és formáit. Pilot-kutatásunk empirikus eredményeit a 2025 novembere és 2026 januárja között lefolytatott online, hólabda-módszeren alapuló kérdőíves vizsgálatra alapozzuk.

A POLITIKAI ÖNKÉNTESÉGRŐL TÖBBDIMENZÓS MEGKÖZELÍTÉSSEN

Amikor a politikai önkéntesség értelmezésének és vizsgálatának megalapozására vállalkozunk, akkor a nemzetközi szakirodalom eredményeit – témánk szempontjából fontos – négy fő kérdés köré rendezve tárgyaljuk. Elsőként az „apolitikus” és a „politikai” önkéntesség kérdését járjuk körbe, majd azt mutatjuk be, hogy milyen nézőpontok alapján értelmezhető a (politikai) önkéntesség és a társadalmi aktivizmus egymáshoz való viszonya. Harmadikként a politikai önkéntességé válást befolyásoló tényezőkkel kapcsolatos szakirodalmi eredményeket ismertetjük. Végül, de nem utolsó sorban azokat a kutatási eredményeket vesszük számba, amelyek arra vonatkoznak, hogy mi motiválja a polgárokat, hogy politikai önkéntesekké váljanak, illetve hogyan azonosíthatók a politikai önkéntesek motivációi.

Mitől lesz az önkéntesség „politikai”?

Szociológiai értelemben az önkéntesség a civil/polgári részvételre irányuló társadalmi cselekvés egy típusa. Míg a politológiai értelmezések (például Verba 1995; Arató – Mikecz 2015; Zimmer et al. 2016) a (politikai/társadalmi) részvételre helyezik a hangsúlyt, addig az önkéntes-kutatások a cselekvésre, pontosabban a munkára/tevékenységre. Ebből alakult ki az önkéntesség definíciójának két esszenciális feltétele, az „az önként vállalt, nem fizetett munka” (Offe – Heinze 1990). John Wilson 2000-ben megjelent, nagyhatású tanulmányában már úgy határozza meg az önkéntességet, mint „(...) minden olyan tevékenység, amelyben időt ingyenesen adnak egy személynek, csoportnak vagy szervezetnek” (Wilson 2000:215).

A vonatkozó kutatások a 2000-es évekig az önkéntességet amolyan „apolitikus” tevékenységnek tartották, mivel főként annak a szolgáltatásnyújtásban játszott szerepére,

valamint szabadidős (serious leisure)⁷ tevékenység-jellegére koncentráltak. Jól kifejezi ezt Filip Wijkström (2011) megállapítása: „az elkötelezett polgár korábbi polgári ideálja az apolitikus önkéntes vagy adományozó ideáljává alakult át” (idézi Evers – von Essen 2019:3). Az önkéntesség „politikai” percepcióváltása egyrészt köszönhető volt annak, hogy az Egyesült Nemzetek Szervezete által adott definíció (UNV 1999), beemelte az önkéntesség közjóhoz (*benefit the community or society at large*) való hozzájárulásának fontosságát az egyének, csoportok és szervezetek javára történő tevékenységek mellett (lásd még Nemzeti Önkéntes Stratégia 2012). Jelentősen hozzájárultak továbbá ehhez a percepcióváltáshoz a civil-nonprofit szervezetek közpolitikai funkcióinak (véleményformálás és érdekérvényesítés, szakértői, illetve tanácsadói szerep, társadalmi mobilizáció és részvétel) erősítésére irányuló törekvések.⁸ Harmadrészt a civil-nonprofit szektor organikus fejlődése során olyan hibrid szervezetek (Evers 2020) jelentek meg, amelyek egyszerre nyújtottak szolgáltatásokat, illetve láttak el jog- és érdekvédelmi funkciókat, valamint önkénteseik révén a társadalmi mobilizációs, részvételt erősítő akciókat szerveztek. Ezzel kapcsolatosan Evers és von Essen (2019:7) azt hangsúlyozza, hogy a közpolitikai szerepvállalás politikaivá válását erősen meghatározza az adott társadalmi, gazdasági kontextus és az adott „ügy”.

Az önkéntesség „politikaivá” válásának legegységértelműbb módja az a politikai önkéntesség, amit Sidney Verba és szerzőtársai (1995) a politikai részvételen belül helyeznek el, és olyan időalapú hozzájárulásnak tartanak, amely képes befolyásolni a politikai kimeneteket. „Minden olyan önként/önkéntesen végzett tevékenység, amelynek célja vagy következménye a kormányzati cselekvés befolyásolása közvetlenül (a közpolitika alakítására vagy végrehajtására gyakorolt hatáson keresztül) vagy közvetve (a politikát alakító személyek kiválasztásának befolyásolása révén)” (Verba et al. 1995:9). A szerzők hangsúlyozzák, hogy a politikai önkéntesség formái túlmutatnak a szavazáson: ide tartozik a kampánymunka, a politikai adományozás, a képviselőkkel való kapcsolatfelvétel, valamint a közösségi és tiltakozó akciók is. Azaz, a lehető legtágabban értelmezik a politikai részvételhez kapcsolódó önkéntességet, hiszen annak intézményesített és nem intézményesített formáit is beleértik.

⁷ Amely a hobbikkal ellentétben jelentős erőfeszítést, elkötelezettséget és időbefektetést igényel, és amelyben a résztvevő szakmai ismeretekre, készségekre és tapasztalatokra tesz szert.

⁸ Az Európai Bizottság 2025. november 12-én mutatta be az első átfogó európai uniós civil stratégiát. <https://civic-forum.eu/press/european-commission-publishes-long-awaited-civil-society-strategy-in-positive-step-forward#>

Zimmer és szerzőtársai nem adnak pontos leírást a politikai önkéntesség fogalmára, hanem egy felsorolásban azonosítják a politikai önkéntesség lehetséges formáit: „A politikai önkéntesség a polgári szerepvállalást, a polgári részvételt, a politikai egyesületeket és a politikai pártok munkáját, a politikai kampánytevékenységet, a politikai gyűléseken való részvételt, a szavazást és az egyéb hagyományos politikai tevékenységekben való részvételt jelenti” (Zimmer et al. 2016:495). A fentiekkel ellentétben tehát a szerzők csak az olyan „hagyományos” társadalmi részvételt tekintik politikai önkéntességnek, amely a tágabb értelemben vett polgári, illetve szűkebb értelemben vett állampolgári (szavazás) jogok gyakorlásához köthető. Ebből következően nem tartják a politikai önkéntesség alatt értelmezendőnek a politikai részvétel „nem hagyományos” formáit, mint például a társadalmi mozgalmakban való részvételt és az aktivizmust. Az elhatárolás háttérében egyrészt az áll, hogy Zimmer és szerzőtársai (2016:497) szerint ezek a nem konvencionális, a nem intézményesített politikai részvételt jelenítik meg és ebből eredően eltérőek motivációik, toborzási mechanizmusaik és tervezett politikai hatásaik szerint is. Érvelésük szerint az aktivizmus célja a rendszeren kívülről érkező nyomásgyakorlás és a strukturális változás elérése (például tüntetések által), míg az önkéntesség a rendszeren belüli stabil működést támogatja (például pártmunka, párt működésének segítése, illetve a szavazás).

E megállapítás már át is vezet arra a témára, hogy miként lett vita tárgya a (politikai) önkéntesség és az aktivizmus egymáshoz való viszonyának értelmezése.

Önkéntesség versus aktivizmus

Wilson (2000:216) az önkéntesség definiálásával és leírásával foglalkozó tanulmányában hangsúlyozza, hogy az önkéntesség és az aktivizmus társadalmi konstrukciók, és a polgári, illetve a politikai társadalomhoz való viszonyt fejezik ki. Teoretikusan az aktivizmust az önkéntesség részeként értelmezi, ezért azt mondja, hogy bizonyos értelemben átfedés van, míg más szempontokból – a célok, az egyéni és kollektív megnyilvánulások tekintetében – különbséget kell tenni köztük. Tulajdonképpen ezt az elméleti konstrukciót modellálták Colin Rochester és szerzőtársai (2016:15) háromdimenziós modelljükben (*a three-perspective model of volunteering*). E modellben az önkéntességet úgy tekintik, mint egy sokszínű, összetett (hibrid) „képződményt”, ami a nem fizetett munka/szolgáltatásnyújtás, valamint a szabadidős tevékenység (*serious leisure*) és az aktivizmus egymást átfedő területeiből áll. Az aktivizmus beemelése a modellbe azt jelenti, hogy van az önkéntességnek olyan formája is,

amely az önszerveződésről, a kölcsönös segítségéről és a közös célokért való kiállásról szól. Ezen önkéntes tevékenységek hangsúlya nem az időadományozáson, az egyéni motivációkon, és a készségfejlesztésen van, hanem a kollektív, közösségi igények kielégítésén és a társadalmi változás elérésén. Ezt nevezi Evers (2020) konszenzuális, illetve konfrontatív, valamint, formalitása szerint, intézményesült vagy spontán önkéntességnek. Az intézményesültségi kritérium az aktivista típusú önkéntesség vizsgálatánál nagyon gyakran felmerül, hiszen az aktivizmusnak keretet adó szerveződések leggyakrabban az informális formákat használják, illetve a – Mike Woolvin és Irene Hardill (2013) által felrajzolt – részvételi spektrum-modell szerint átmenetet képezhetnek az informális és a formális szerveződések között.⁹

Evers és von Essen az önkéntesség és az aktivizmus (valamint a társadalmi mozgalmak) közös jellemzőjének tartja, hogy „[e]zek a szférák a magánszférával határosak, és magukban foglalják a közösségépítésben, a félig formális társadalmi támogató hálózatokban és az informális önkéntességben található szerepvállalási típusokat, amelyek a személyes hálózatok hagyományosabb formáit vagy az olyan újabb formákat foglalnak magukban, mint a »digitális« hálózatépítés.” (Evers – von Essen 2019:13). Jacob Mwahti Mati és szerzőtársai (2016:516) is amellet foglalnak állást, hogy a konvencionális önkéntesség – beleértve a „hagyományos” politikai önkéntességet – és az aktivizmus, mint nem konvencionális önkéntesség között több átfedés van, mivel ezek egyaránt lehetnek a befogadás, a részvétel, az elszámoltathatóság és a politikai rendszerek megváltoztatásának eszközei.

A politikai önkéntesség válást befolyásoló tényezők

A szakirodalmi elemzések szerint négy strukturális tényező befolyásolja a politikai önkéntességben, illetve aktivizmusban való részvételt (Mati et al 2016:527).

- Az egyén elérhetősége, ami az életúttal változhat, ahogy Mannarini és szerzőtársai (2008) rámutattak elemzésükben. Azt találták, hogy míg a fiatalok előnyben részesítik a közvetlen társadalmi/politikai részvételt, addig az életkor előrehaladtával a hagyományos politika iránti érdeklődés, és az aktív szerepvállalásra való hajlandóság jellemző. A magyarországi kutatások közül, Szabó és Oross (2024) a magyar egyetemisták körében végzett kutatásuk alapján megállapítják, hogy a hallgatók párttagsága alacsony, mindössze 1-3 százalék, amit

⁹ Lásd erre példának az Önkéntes Szemle jelen számában Fernengel Ágnes és Udvarhelyi Éva Tessza (2026) által írt esettanulmányt.

a hagyományos pártpolitikából való kiábrándultsággal magyaráznak. Ezzel szemben azt találták, hogy a közösségi és ügy-alapú részvétel, különösen az oktatási- és a zöld ügyekben, magasabb, és jellemzően a budapesti és nagyvárosi hallgatókra koncentrálódik.

- A társadalmi/politikai tapasztalatok (vélemények megosztása, információk gyűjtése az elsődleges és másodlagos szocializációs közegekben). Ugyancsak Mannarini és szerzőtársai (2008:98) szerint a családtagok, a baráti és kortárs csoportok pozitívan befolyásolhatják annak valószínűségét, hogy milyen aktívan vesz részt valaki a nyilvános szférában. Azaz tehát Robert Putnam (2000) alapján megállapítható, hogy a „kötődő” (*bonding*) és „áthidaló” (*bridging*) tőke révén az egyén olyan információkhoz és normákhoz jut, amelyek a politikai önkéntesség irányába tolják.
- A civil szervezeti tagság, a formális önkéntesség, az informális (például vallási) közösségekben való részvétel. Raam Cnaan és munkatársai (1996) szerint a civil szervezetekhez köthető önkéntesség a közügyek képviselése, míg Femida Handy és szerzőtársai (2000) azt állapították meg, hogy az önkéntes munka során az egyén megtanulja a közjót a saját érdekei elé helyezni, ami a politikai aktivitás pszichológiai alapfeltétele. Raam Cnaan és Laura Amroff (1994) azt találták, hogy a nem szervezett (informális) segítség gyakran az első lépés a helyi politikai aktivizmus felé.¹⁰
- Végezetül, a politikai önkéntességben, aktivizmusban (vagy mozgalomban) való részvételben is szerepet játszik a „gyenge kötések” ereje (Granovetter 1973), azaz egy politikai párt, aktivista csoport, mozgalom tagjaival való kapcsolat (Mikecz 2015). Az újabb kutatások a közösségi média szerepét emelik ki, ahol a barátok politikai aktivitásának látványa („*social cues*”) drasztikusan növeli a politikai vagy aktivista típusú hajlandóságot (Margetts et al. 2016).

A politikai önkéntességgel foglalkozó szakirodalom meglehetősen konzisztens abban, hogy bizonyos demográfiai jellemzők (például a magasabb iskolai végzettség, a foglalkoztatottság versus a tanulói státusz, a stabilabb gazdasági háttér) prediktívek az önkéntességben való részvételt illetően (Verba et al. 1995). Ugyanakkor a nemenkénti vizsgálat azt mutatta, hogy a férfiak hajlamosabbak a hagyományos politikai részvételre (pártpolitika, aktív közreműködés a választásokon). Noha a nők körében gyakoribb a szociális vagy közösségi alapú önkéntesség, amely nem feltétlenül jelenik meg direkt politikai formában, de például az aktivista

¹⁰ E korai kutatás szolgálhatott alapul Woolvin és Hardill (2013) részvételi spektrum-modelljéhez is.

mozgalmakban való részvétel Mannarini és munkatársai (2008) kutatása szerint jellemzőbb az egyetemista, fiatalabb nőkre.

Fontos megjegyezni, hogy Verba és szerzőtársai (1995) hangsúlyozzák, hogy a demográfiai változóknál is fontosabb a pszichológiai profil: a politikai érdeklődés, a közösségi identitás (*sense of community*) és a hit abban, hogy az egyén képes változást elérni (*efficacy*).

A politikai önkéntesség motivációinak azonosítása

Verba és szerzőtársai (1995) szerint a politikai önkéntesek számára az egyik kulcsmotiváció a politika iránti érdeklődés. Továbbá úgy látják, hogy akik követik a közügyeket, és tisztában vannak a dolgok állásával, nagyobb eséllyel válnak akár önkéntessé, akár aktivistává, és ez az érdeklődés fenntartja motivációikat is. A politikai hatékonyság érzete ugyancsak lehet egy motivációs ösztönző, hiszen azt a szubjektív érzést kelti, hogy az önkéntesség által pozitív hatást lehet gyakorolni a közügyekre. Fontos ösztönzők lehetnek még a civil/polgári értékek vagy az állampolgári kötelességtudat és annak teljesítése (például a szavazás), valamint a részvétel, amit örömezzet követ, vagy a csoporttudat, amely azzal vérteti fel a személyt, hogy a sorsa másokéval egybefonódik. Végül, de nem utolsó sorban egy politikai párttal való azonosulás, illetve az elkötelezettség valamely fontos ügy mentén is meghatározó motiváló tényezője a politikai önkéntességnek/aktivizmusnak.

Ugyanakkor a szerzők hangsúlyozzák, hogy az általuk tágabban értelmezett társadalmi részvételhez a motivációk mellett szükségesek még materiális erőforrások (például stabil anyagi helyzet), készségek (például szervezeti és kommunikációs téren) és pszichológiai elkötelezettség. Kiemelik, hogy a politikai önkéntességben az alábbi erőforrások azonosíthatók: sokféle politikai aktivitás igényel időt (például kampánysegítés, közösségi problémák informális önkéntességgel történő megoldása); a politikai ügyek támogatása komoly anyagi szerepvállalással is járhat; végül azon állampolgárok, akik a megfelelő szervezeti és kommunikációs kapacitások birtokában vannak (polgári képességek), nemcsak nagyobb eséllyel fognak ilyen tevékenységeket vállalni, hanem hatékonyabbak is lesznek a munkavégzésben.

A politikai önkéntesség motivációs hátterének feltárása több okból nehezített, mint például a motivációk dinamikus jellege, a társadalmi elvárások és torzítások, az értékrend alapú megközelítés, illetve a módszertani nehézségek miatt. Az önkéntesek motivációinak mérésére a Gil Clary és szerzőtársai (1998) által kidolgozott és általánosan használt Volunteer Functions

Inventory (VFI) még az „apolitikus”, szolgáltatás- és szabadidő orientált önkéntesség mérésére lett felállítva, ami tükröződik a hat potenciális motivációs faktor azonosításában is: értékek, megértés, társas (kapcsolatok), karrier, énvédelem, növekedés.¹¹ Ugyanakkor az Judy Esmond és Patrick Dunlop (2004) által bevezetett Volunteer Motivation Inventory (VMI) társadalmi/szociális értékek motivációs faktora, illetve a magyar vizsgálatok (Bartal – Kmetty 2011) önkormányzati, illetve kormányzati hiányok motivációs faktorai már az önkéntesség motivációjának közjő, illetve közpolitikai jellegére is koncentráltak. Bartal Anna Mária és Kmetty Zoltán (2011) eredményei szerint a magyar, formális szervezeti keretek között önkéntességet vállalók körében a vezető motivációk a társadalmi/szociális értékek, az elismertség iránti igény és a társas kapcsolatok voltak. A közpolitikai jellegű motivációk (kormányzati és az önkormányzati hiányok) az önkéntesek egy számottevő részét motiválták önkéntességükben.

A KUTATÁS CÉLJAI ÉS KÉRDÉSFELTEVÉSEI

A pilot-kutatás elsődleges célja volt, hogy megragadjuk a konvencionális politikai tevékenységek (Zimmer et al. 2017:495) közül a politikai pártokat segítő magyar önkéntesek „fenotípusát”, speciális karakterisztikáját. Hiánypótló elemzésünk Evers és von Essen (2019) tanulmánya alapján abból a feltételezésből indultunk ki, hogy az önkéntesek között valószínűsíthetően azonosíthatók lesznek azok, akik egy direkt politikai cél (egy adott párt céljainak támogatása), valamilyen közpolitikai ügy (szociális-, környezetvédelmi-, helyi politika), vagy egy politikai közösséghez tartozás miatt vállalnak önkéntességet.

További célunk a pártpolitikai térben megjelenő önkéntesek speciális jellemzőinek feltárása volt. Ugyancsak Evers és von Essen (2019) alapján egyfajta „hibrid” – a politológiában alkalmazott társadalmi részvételi-típusú, és az önkéntesség-kutatásokban használt tevékenység-típusú – megközelítéssel kívántuk megmutatni feladataikat és azok súlyát a politikai önkéntességben. Ennek érdekében a felmérés során vizsgáltuk az önkéntesek

¹¹ Értékek: altruista viselkedés és értékek, továbbá humanitárius szemlélet. Megértés: készségek, ismeretek fejlesztése és tapasztalatok szerzése. Társas: társadalmi/szociális beállítódás, a társas kapcsolatok bővítése, fejlesztése, alkalmazkodás. Karrier: egy szakmai és/vagy tudományos terület megismerése, a karrier építése. Énvédelem: az ego védelme és a problémák elkerülése. Növekedés: önismeret, önfejlesztés és a jóllétre irányuló motivációk.

involváltságát, jelentkezésük körülményeit, valamint az önkéntességgel foglalkozó kutatások eredményeire (Esmond 2005) alapozva elismerésük jellemzőit.

Mind a nemzetközi, mind pedig a hazai szakirodalomban az egyik legtöbbet elemzett téma az önkéntesek motivációi. Az elméleti részben már bemutattuk – Verba és szerzőtársai (1995) valamint Zimmer és munkatársai (2016) nyomán –, hogy a politikai önkéntesség vállalása mögött többfajta, olykor dinamikusan változó motiváció állhat. Ebből kiindulva kutatásunk fontos célkitűzése volt, hogy feltárjuk és elemezzük a vizsgálatban résztvevők motivációit is. Úgy véltük, hogy ezek az eredmények közelebb visznek annak megértéséhez, hogy mi készteti az önkéntesek egy bizonyos csoportját, hogy pártokat, pártokhoz közeli közösségeket segítsenek szabadidejükben.

A KUTATÁS MÓDSZEREI

Az online kérdőíves pilot-kutatás 2025 novembere és 2026 januárja között valósult meg, hólabda-módszer alkalmazásával. A kérdőívet hat kiinduló személynek küldtük ki, és kértük meg őket továbbításra, olyan ismerőseiknek, akik politikai pártok önkéntesei voltak. A populációnál, akiket el akartunk érni, nem volt cél, hogy párthovatartozás szerint reprezentálják a magyar politikai önkénteseket, mivel általában a politikai önkéntesek karakterisztikáját akartuk megragadni és nem az egyes pártok önkénteseit.

A kérdőív öt fő részből állt, és a kérdéseket az önkéntességre, illetve a politikai önkéntességre vonatkozó szakirodalmi elemzések eredményeit figyelembe véve állítottuk össze, úgymint: demográfiai adatok; civil-nonprofit szervezeti tagság és önkéntesség, illetve informális civil szerveződésekben való részvétel; az önkéntesség, a politikai önkéntesség és az aktivizmus fogalmak szabadszavas meghatározása; az önkéntes és/vagy aktivista munka jellemzői (involválódás és orientáció a politikai önkéntesség vállalásában; kapcsolatfelvétel, online és offline tevékenységek, kapcsolattartás és részvétel egy adott párt által szervezett eseményeken), továbbá az önkéntes munka elismerése, illetve a motivációk mérése, amit a Verba és szerzőtársai (1995) alapján leírt motivációk szerint, nyolc állítást megfogalmazva igen/nem választással mértünk.

A kérdőíves megkérdezésre 51 kitöltött kérdőív érkezett be és 5 félig strukturált háttérinterjú készítettünk az arra vállalkozó kitöltőkkel. Az interjúk a kérdőív eredményeinek interpretációs elmélyítését szolgálták.

Az adatokat SPSS 27 programmal dolgoztuk fel. Az adatelemzés során leíró statisztikákat, kétváltozós statisztikát (elsősorban keresztábrákat), valamint klaszterelemzést alkalmaztunk.

A VÁLASZADÓK SZOCIODEMOGRÁFIAI JELLEMZŐI

Az 51 főt tartalmazó minta fő jellemzőjeként említhető, hogy a nemenkénti megoszlás arányosnak mutatkozott (49 százalékuk férfi és 51 százalékuk nő volt), míg az életkort tekintve nagyobb arányban szerepeltek a 46-55 év közöttiek, továbbá, a házások és az élettársi kapcsolatban élők (a minta 57 százaléka).

1. táblázat. A kutatási minta leíró statisztikája (N=51)

Változó	Érték			
Nem	férfi	25 fő (49%)		
	nő	26 fő (51%)		
Kor	18-35 évesek	8 fő (16%)		
	36-45 évesek	10 fő (20%)		
	46-55 évesek	16 fő (31%)		
	56-65 évesek	7 fő (14%)		
	66 feletti	10 fő (19%)		
Családi állapot	nőtlen/hajadon	8 fő (16%)		
	házas/élettárs	29 fő (57%)		
	elvált/özvegy	14 fő (27%)		
Iskolai végzettség	szakmunkás	3 fő (6%)		
	érettségi/OKJ	10 fő (19%)		
	felsőfokú BA	10 fő (20%)		
	felsőfokú MA	22 fő (43%)		
	tud. fokozat	6 fő (12%)		
Foglalkoztatási helyzet	aktív foglalkoztatott	38 fő (74%)	alkalmazott/közalkalmazott	23 fő (45%)
			egyéni és társas vállalkozó	15 fő (29%)
	inaktív		2 fő (4%)	
	nyugdíjas		11 fő (22%)	
Állandó lakhely	főváros	23 fő (45%)		
	megyeszékhely	11 fő (21%)		
	város	8 fő (16%)		
	község	9 fő (18%)		

Forrás: Saját készítésű táblázat az „Önkéntesség és aktivizmus a közpolitikai térben” kutatás adatbázisa alapján.

A megkérdezettek háromnegyede felsőfokú végzettséggel rendelkezett, ahogy általában az önkéntesekre ez jellemző, és ez összhangban van az önkéntesség domináns státuszmodelljével (lásd Smith 1994). Az aktív foglalkoztatottak aránya magas volt (74

százalék), ebből következően tehát alacsony volt körükben az inaktívok (4 százalék) és a nyugdíjasok aránya (22 százalék). A válaszadó aktív foglalkoztatottak között többségben voltak az alkalmazottak/közalkalmazottak, míg az egyéni vagy társas vállalkozók aránya 29 százalékot tett ki. A kitöltők majdnem fele a fővárosban, míg 37 százalékuk más városias településeken élt. Összességében a pilot kutatás politikai önkénteseinek válaszadói mintáját az idősebb középkorúak, a házások, a felsőfokú iskolaivégzettségűek, az inkább aktív foglalkoztatottak és a fővárosban élők jellemzői határozták meg.

A FORMÁLIS ÉS INFORMÁLIS CIVIL RÉSZVÉTEL JELLEMZŐI

A válaszadói mintába bekerült megkérdezettek több mint háromnegyede tagja volt valamilyen civil szerveződésnek.¹² A legtöbben jogi személyiséggel nem rendelkező, civil társaság¹³ tagjai voltak, de magas volt az egyesületi tagsággal rendelkezők aránya is (2. táblázat).

2. táblázat. A politikai önkéntesek civil részvételének jellemzői

Változó	Érték	
Civil szervezeti tagság	igen	40 fő (79%)
	nem	11 fő (21%)
A szervezet típusa (N=40)	alapítvány	7 fő (8%)
	egyesület	14 fő (36%)
	civil társaság	17 fő (44%)
	nonprofit gazdasági társaság	1 fő (2%)
A szervezet tevékenységi területe	oktatás	1 fő (2%)
	kultúra	4 fő (10%)
	szabadidő	1 fő (2%)
	szociális	10 fő (25%)
	környezet-, természet- és állatvédelem	7 fő (18%)
	politikai	17 fő (43%)
A részvétel formája	tisztségviselő/fizetett munkatárs	7 fő (18%)
	tag	7 fő (17%)
	önkéntes	23 fő (57%)
	szimpatizáns	3 fő (8%)
Tagság időtartama	1 éve	12 fő (31%)
	2 éve	8 fő (20%)
	3 vagy több éve	19 fő (49%)
Önkéntesség gyakorisága	alkalmanként (évente többször)	15 fő (37%)
	rendszeresen (havonta többször)	25 fő (63%)

¹² Az Önkéntesség Magyarországon 2023 kutatás (Gyorgyovich – Vas 2025) hasonló arányokat mért a teljes népesség körében.

¹³ A civil társaság a jogi személyiséggel nem rendelkező, nem gazdasági célok elérésére, de a közösségi tevékenységek összehangolására (már két fővel is alapítható) működési forma. A civil társaságok sajátos gazdálkodási helyzet jellemzi, hogy például nem gazdálkodhatnak, nem gyűjthetnek adományt. Lásd a 2011. évi CLXXV. törvény „Az egyesülési jogról, a közhasznú jogállásról, valamint a civil szervezetek működéséről és támogatásáról”.

Informális önkéntesség (N=51)	részt vesz	17 fő (33%)
	nem vesz részt	34 fő (67%)
Informális önkéntesség típusa (ha részt vesz)	egyházi	2 fő (12%)
	szülői munkaközösség	2 fő (12%)
	klubtevékenység	1 fő (6%)
	közösségi, ad hoc események	9 fő (53%)
	falu/településszépítés	3 fő (18%)
Hol vesz részt a civil/informális szerveződés működésében?	lakóhelyén	29 fő (66%)
	lakóhelyén és más településen is	15 fő (34%)

Forrás: Saját készítésű táblázat az „Önkéntesség és aktivizmus a közpolitikai térben” kutatás adatbázisa alapján.

Tevékenység szerint 43 százalékuk politikai célú szervezet tagja, negyedük szociális, 18 százalékuk környezet- és természetvédelmi, míg 10 százalékuk kulturális célú civil-nonprofit szervezet tagja volt. A legnagyobb arányban (57 százalék) önkéntesei voltak az adott szervezetnek, és 63 százalékuk rendszeresen végezte tevékenységét. A megkérdezetteknek csak a harmada említette, hogy informális önkéntes munkát is végez, ami közösségi, ad hoc eseményeken való segítséget jelentett és ez kétharmaduk esetében a lakóhelyükön valósult meg. Mindezek alapján megállapítható, hogy a pilot-kutatás mintájába olyan politikai önkéntesek kerültek be, akik társadalmilag is aktívak voltak, többségük formális civil szervezeti tagsággal is rendelkezett, és olyan rendszeres önkéntesek voltak, akiknek majdnem fele politikai célú tevékenységet végzett.

BEVONÓDÁS A KÖZÉLETI, POLITIKAI ÜGYEKBE, VALAMINT A POLITIKAI ÖNKÉNTESSÉGBE

Bevonódás a közéleti és politikai ügyekbe

A politikai önkéntessé válás fontos tényezője, hogy az adott személy hogyan, milyen módon kerül először kapcsolatba a közéleti, politikai ügyekkel. A kérdőívben több válasz is megjelölhető volt, és ezek alapján kiderült, hogy legtöbben (36 fő, 71 százalékuk) már vettek részt tüntetésen, vagy petíciót írtak alá (32 fő, 64 százalékuk), vagy valamilyen tiltakozó akció (30 fő, 59 százalékuk) részesei is voltak. Ezek az eredmények összhangban állnak azzal, a már az 1970-es évek végén kimutatott tendenciával, hogy a politikába való belépés gyakran tiltakozó részvétellel kezdődik (Barnes et al. 1979). Russell Dalton pedig azt hangsúlyozta 2008-ban megjelent tanulmányában, hogy a politikailag aktívvá válásban a nem

konvencionális részvételi formák (tüntetés, petíció) növekvő szerepet töltenek be (Dalton 2008).

A helyi közpolitikai tevékenységet megjelenítő közmeghallgatás révén a válaszadók alig egyhatoda (8 fő, 16 százalék) került kapcsolatba közéleti ügyekkel, de több mint felük (27 fő, 53 százalékuk) más, egyéb formákat is megjelölt. Az adatokból az is kiderül, hogy legalább két közéleti, politikai eseményen való részvétel volt a jellemzőbb a politikailag involválódott válaszadókra.

A bevonódás okai a politikai önkéntességbe

A politikai önkéntességbe való bevonódás kapcsán fontos megvizsgálni, hogy mi volt az az esemény vagy időszak, ami felkeltette az önkéntesek közügyek vagy politika iránti érdeklődését. A nyitott kérdésre¹⁴ négy válasz-kategóriát tudtunk kialakítani. A válaszadók több mint a fele (28 fő, 55 százalékuk) jelölt meg konkrét eseményt vagy dátumot (többségük az elmúlt egy évtized eseményeit, illetve kisebbségük a rendszerváltást említette). Egyötödük (11 fő) mondta azt, hogy mindig is érdekelte a politika, míg 24 százalékuk (12 fő) nem konkrét eseményt vagy dátumot adott meg (például: „tenni akartam valami értelmeset”; „amikor összeért a civil tevékenységemmel”; „sokáig érett bennem a gondolat”).

A bevonódás kapcsán lényeges az okok vizsgálata is, vagyis, hogy az önkéntesek miért határoztak úgy, hogy az adott párt önkéntesei, aktivistái, szimpatizánsai lesznek.¹⁵ A szakirodalom (Verba et al. 1995; Burns et al. 2001) szerint – ahogy már fentebb is említettük – a politikai önkéntességet vállalók nem kizárólag ideológiai elkötelezettségből cselekszenek, hanem összetett, többdimenziós motivációk mozgatják őket, amelyek hasonlítanak a civil önkéntesekéhez, de politikai tartalommal telítettek. A szakirodalom alapján a politikai önkéntességbe való bevonódás háttérében leggyakrabban az értékrend áll (elsősorban a politikai). Ilyenkor az önkéntes azonosul egy politikai párt, mozgalom vagy ügy értékrendjével, és a részvétel révén támogatni akarja annak céljait. A párt ideológiájával, értékeivel vagy tevékenységével való azonosulás belső, normatív motivációt is teremt a csatlakozásra. (Verba et al. 1995; Musick – Wilson 2008). Eredményeink szerint ezt azonban csak a megkérdezettek

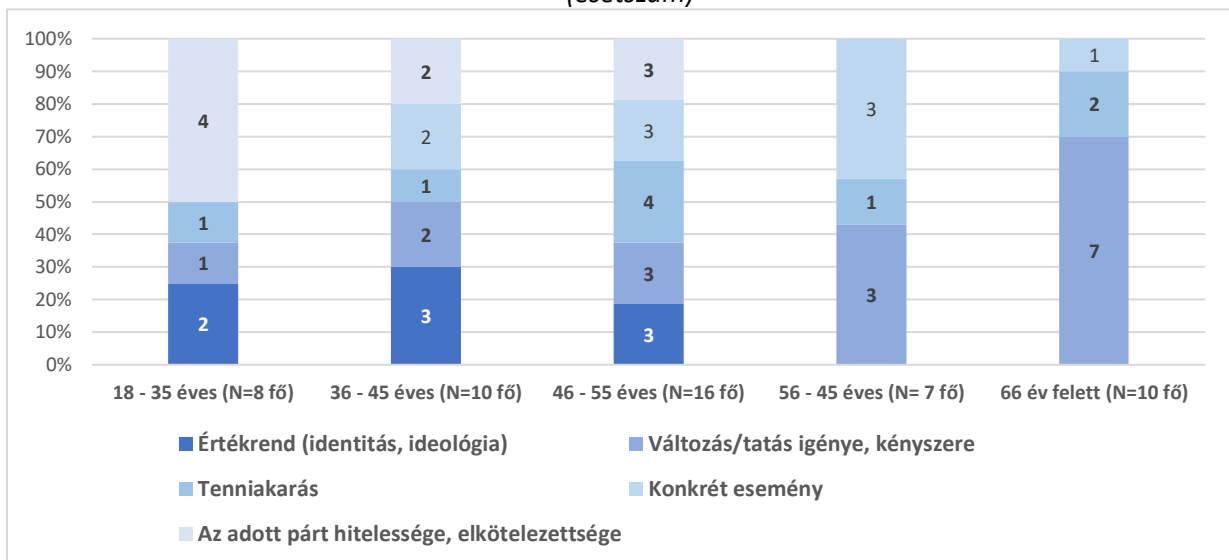
¹⁴ „Emlékszik-e olyan eseményre vagy időszakra, ami felkeltette a közügyek vagy a politika iránti érdeklődését?”

¹⁵ Ezt két kérdéssel is vizsgáltuk: „Miért határozta el, hogy az adott párt önkéntese, aktivistája, szimpatizánsa lesz?”, illetve „Mi győzte meg, hogy (önkéntesként, aktivistaként, szimpatizánsként) ehhez a párthoz csatlakozzon?”

közel hatoda (16 százalékuk) jelezte okként. Sokkal nagyobb arányban voltak köztük (31 százalékuk), akik a „változtatás igényét, kényszerét” jelölték meg aktivitásuk okaként. Pippa Norris (1999) szerint ennek hátterében nem feltétlenül a „pozitív vonzalom”, hanem a status quo elutasítása és a változtatás szükségességének érzete áll. Ezen kívül közel minden hatodik válaszoló (18 százalék) önkéntes említette a tenni akarást politikai önkéntessé válásának okaként. Azaz nem csak egyetért az adott párt tevékenységével, hanem aktív szerepet akar vállalni, mert úgy érzi, személyes cselekvése számít (Omoto – Snyder 2002). Hasonló arányban (18 százalék) említettek válaszadóink aktivitásuk indoklásául valamilyen konkrét eseményt, illetve az adott párt hitelességét, elkötelezettségét. A konkrét esemény, mint kiváltó ok James Jasper (1997) szerint lehet tüntetés, politikai botrány, választás vagy személyes élmény, amely áttöri az addigi passzivitást és közvetlen csatlakozáshoz vezet. Az „adott párt hitelessége”, illetve „a párt melletti elköteleződés” hátterében az a meggyőződés állhat, hogy a párt komolyan gondolja, amit képvisel, következetes, és valóban képviseli a válaszadók által preferált politikai értékeket (Lupu 2016).

A bevonódás okait vizsgálva gyenge szignifikáns eltérés volt tapasztalható az egyes életkori csoportok között.¹⁶

1. ábra. A politikai önkéntességbe való bevonódás okai a válaszadók életkori megoszlása szerint (esetszám)

Forrás: Saját készítésű ábra az „Önkéntesség és aktivizmus a politikai térben” című kutatás adatbázisa alapján.

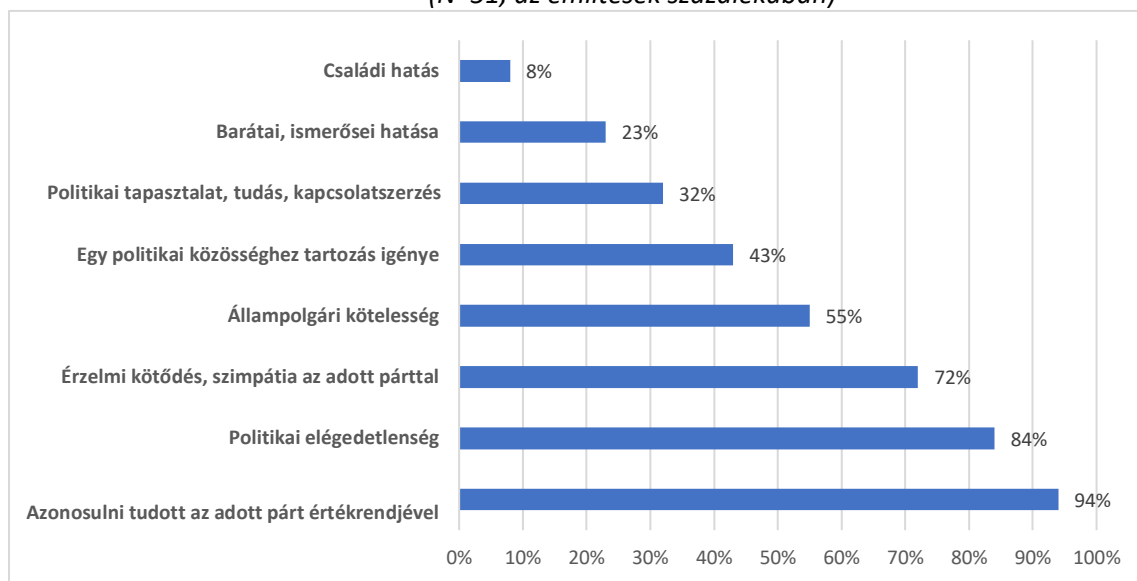
¹⁶ A Pearson-féle Chi-négyzet értéke 24,806, szignifikanciája 0,073.

Érdeemes megfigyelni, hogy a mintába bekerült fiatalabb korosztályban inkább az adott párt hitelessége, a 36-45 éves korosztályban az értékrend, a 46-55 évesek körében a tenniakarás dominált, míg a 56 év felettieknél a változás/változtatás igénye jelent meg nagyobb arányban a válaszokban (1. ábra).

A POLITIKAI ÖNKÉNTESÉG MOTIVÁCIÓI A FELMÉRÉSBEN RÉSZTVEVŐK KÖRÉBEN

A „Mi motiválta, hogy az adott párt önkéntese legyen?” kérdésre a válaszadóknak nyolc lehetőséget kellett igen/nem válaszok alapján osztályozniuk. Az elemzés szerint a „párt értékrendjével való azonosulás” (48 fő, 94 százalékuk említette) és a „politika elégedetlenség” motivációja (43 fő, 84 százalék említése szerint), valamint az „érzelmi kötődés, szimpátia az adott párttal” (37 fő, 72 százalékuk jelölése alapján) a mintában résztvevők politikai önkéntességének domináns motivációs tényezőiként mutatkoztak meg (2. ábra).

2. ábra. A politikai önkéntességet meghatározó motivációk sorrendje a válaszadói mintában (N=51; az említések százalékában)

Forrás: Saját készítésű ábra az „Önkéntesség és aktivizmus a politikai térben” című kutatás adatbázisa alapján.

Ugyanakkor az állampolgári kötelesség (28 fő, 55 százalékuk említése) és „egy politikai közösséghez tartozás igénye” (22 fő, 43 százalékuk említése) közepes, míg a baráti hatás (12 fő, 23 százalékuk említése) és a családi indíttatás (4 fő, 8 százalékuk említése) kis mértékben jelent meg a válaszadók körében motivációs hatóerőként.

Összességében, a válaszadói mintában szereplő politikai önkéntesek vezető motivációit normatív-értékalapú (értékrendbeli azonosulás) és affektív motivációk (politikai elégedetlenség, illetve érzelmi kötődés, szimpátia az adott párttal) határozták meg.

Az egyes motivációkat megvizsgáltuk egymással való összefüggések szerint is.¹⁷ Az eredmények alapján:

- a „párt értékrendjével való azonosulás” motivációja pozitív kapcsolatot mutatott a „politikai elégedetlenség” és az „érzelmi kötődés, szimpátia az adott párttal” motivációkkal (Yule’s $Q > .80$), ami arra utal, hogy a válaszadók körében a politikai önkéntes részvétel normatív, érzelmi és kritikai dimenziói gyakran együtt jelennek meg.
- Ezzel párhuzamosan a párt értékrendjével való azonosulás, a „politikai elégedetlenség” és az „érzelmi kötődés, szimpátia az adott párttal” motivációi negatív kapcsolatot mutattak az állampolgári kötelesség motivációval (Yule’s $Q \approx -.76$), ami arra utal, hogy a részvétel normatív és érzelmi alapú motivációi eltérő logika mentén szerveződtek a válaszadók esetében.
- A „politikai tudás- és tapasztalatszerzés” és a baráti hatás motivációi között erős pozitív kapcsolat volt megfigyelhető (Yule’s $Q \approx .80$), ami azt jelzi, hogy a politikai részvétel tanulási dimenziója gyakran társas közegben aktiválódott a kutatási mintában résztvevőknél.

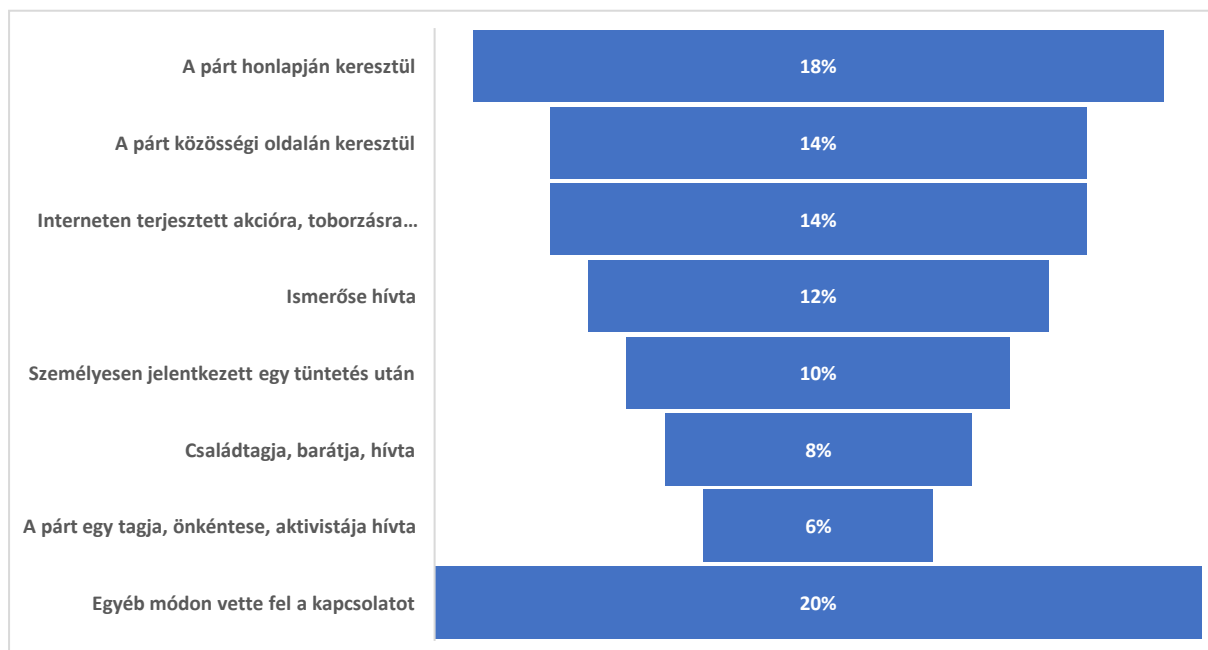
Tekintettel a pilot-minta kis elemszámára, az eredményeket elsősorban feltáró jellegű mintázatokként értelmeztük, nem pedig végleges motivációs struktúrákként.

AZ ELSŐ KAPCSOLATFELVÉTEL MÓDJA AZ ADOTT POLITIKAI PÁRTTAL

Egy külön kérdésben arra kerestük a választ, hogy az önkéntesek az adott párttal hogyan kerültek kapcsolatba. A legtöbben a párt honlapján keresztül (18 százalékuk), a párt közösségi oldalának csoportján keresztül (14 százalékuk), vagy az interneten terjesztett akcióra, toborzásra jelentkeztek (14 százalékuk). Körülbelül a megkérdezettek tizede jelentkezett személyesen egy tüntetés vagy akció után, vagy az ismerőse hívta. Az egyéb válaszok magas aránya mögött olyan válaszok voltak azonosíthatók, mint például „már lazán kapcsolatban állt a párttal”, illetve legtöbben azt említették, hogy „civil munkája során került kapcsolatba” a párttal (3. ábra).

¹⁷ A dichotóm motivációs változók közötti összefüggéseket (3. táblázat) Fisher-féle egzakt próbával vizsgáltuk. Az összefüggések irányát és erősségét Yule-féle Q mutatóval jellemeztük.

3. ábra. A pártokkal való kapcsolatfelvétel módja (N=51; említések százalékában)

Forrás: Saját készítésű ábra az „Önkéntesség és aktivizmus a politikai térben” című kutatás adatbázisa alapján.

A pártokkal való kapcsolatfelvételben az online csatornák (párthonlapok, közösségi média vagy online toborzás) növekvő szerepéről a szakirodalomban többen (Gibson – Cantijoch 2013; Vaccari 2017; Enli – Skogerbø 2013) is beszámoltak már. Ugyanakkor eredményeink alapján figyelemre méltó, hogy a válaszadók egy kisebb részénél (8-12 százalékuknál) a „gyenge” kötéseknek (ismerős, barát) erősebb szerepük volt az első kapcsolatfelvételben, mint például az adott párt tagjainak, önkénteseinek vagy aktivistáinak. Mindez arra utal, hogy a személyes kötődésnek még mindig nem elhanyagolható jelentősége van a politikai involválódásban, a pártokhoz való kötődésben.

Összességében nézve, a válaszadók 45 százaléka esetében az első kapcsolatfelvétel az adott párttal virtuálisan, míg 35 százalékuknál személyesen történt. Bár nemenként és foglalkoztatási csoportonként nem találtunk szignifikáns eltérést, megállapítható volt, hogy a válaszadó nők inkább személyesen, míg a férfiak inkább virtuálisan vették fel az adott párttal a kapcsolatot, ahogy Hilde Coffé és Katherine Bolzendahl (2010), valamint Nancy Burns és munkatársai (2001) is hasonló megállapításokra jutottak. Foglalkozási csoportok szerint vizsgálva azt találtuk, hogy a mintába bekerült nyugdíjasok inkább a személyes, míg a munkaképes korúak (aktívak és inaktívak) inkább a virtuális kapcsolatfelvételt preferálták, bár ez a kapcsolat sem bizonyult szignifikánsnak. Ezen eredményeink összhangban állnak Norris

(2003) és Eva Anduiza és munkatársai (2012) kutatási következtetéseivel a generációs-, illetve az életkori különbségeknek a politikai aktivitásban játszott szerepéről.

A POLITIKAI ÖNKÉNTESÉK TEVÉKENYSÉGEI A PÁRTOK TÁMOGATÁSÁBAN

Az elmúlt másfél évtizedben a személyes önkéntesség mellett egyre inkább teret nyert az online önkéntesség. Online önkéntességről akkor beszélünk, ha a végzett tevékenység részben vagy teljes egészében az online térben zajlik. A tanulmányok (lásd Ackerman – Manatchal 2018; Silva et al. 2018) az online önkéntesség számos előnyét ismertetik, így például a rugalmasság; az anonimitás; hogy növeli a szervezet sokszínűségét, nyitottságát; hogy új nézőpontokat, tudást, készségeket és képességeket visz a szervezet életébe, és nem utolsósorban pedig az online tér lehetőséget nyújt azoknak a személyeknek a bevonására is, akik fizikai vagy egyéb korlátok miatt nem tudnak személyesen csatlakozni egy-egy szervezet munkájához. Ezek az előnyök a politikai önkéntességre is igazak, és látjuk, hogy a pártok, a politikai közösségek ki is használják ezeket az előnyöket.

A másik jelenség, ami az önkéntesség jellegét meghatározza, az pedig nem más, mint hogy a rendszeres önkéntesség mellett mindinkább teret nyer az alkalmi, epizodikus önkéntesség (lásd részletesebben Bartal 2023a; 2023b). A politikai önkéntesség tipikusan az a terep, ahol sokkal inkább az epizodikus, mint a rendszeres önkéntesség a jellemző, bár ez a kampányidőszakban – különösen a választásokat megelőző egy évben – megfordul, vagy éppen kiegyenlítődik.

Mindezekből kiindulva a pártok támogatásában végzett önkéntes tevékenységeket online és offline (személyes) csoportosítás, illetve gyakoriságuk szerint is vizsgáltuk. Ez utóbbi esetben arra voltunk kíváncsiak, hogy mely offline és online tevékenységeket végeznek rendszeresen, vagy epizodikusan a megkérdezettek.

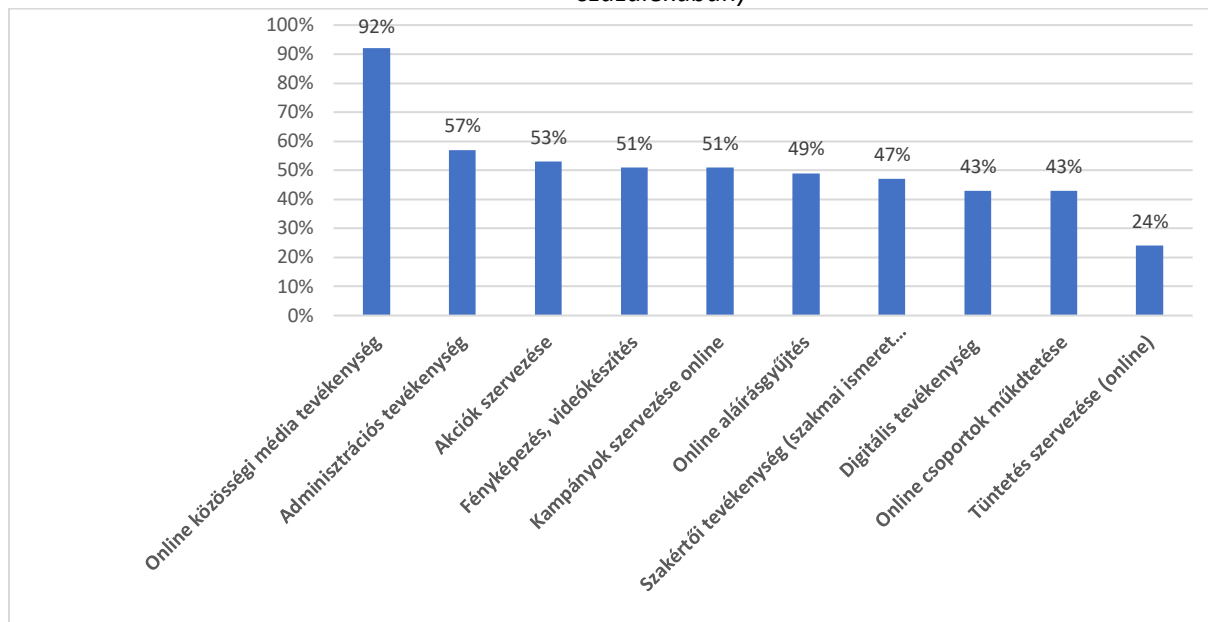
Online tevékenységek

Az online végezhető tevékenységek esetében tíz tevékenységi formát kellett a válaszadóknak aszerint értékelniük négyes Likert-skálán,¹⁸ hogy milyen gyakran végzik azt. Az eredmények azt mutatták, hogy az önkéntesek 92 százaléka folytatott online (közösségi média)

¹⁸ Ahol 1=soha, 2=néha, 3=gyakran, 4=rendszeresen kategória szerepelt.

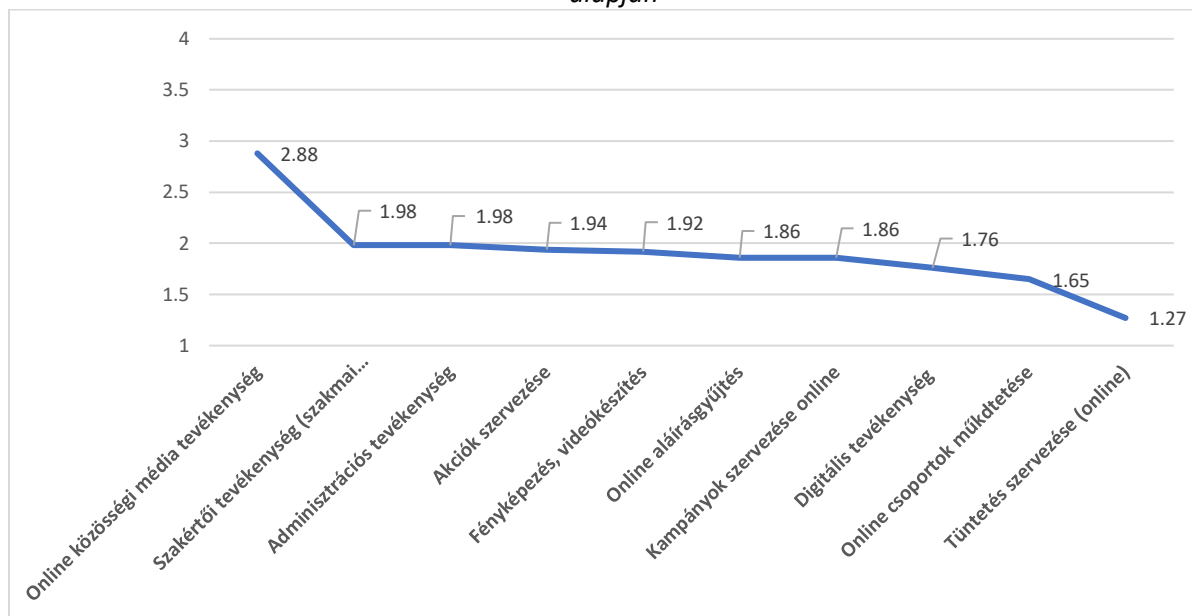
tevékenységet és messze ez volt a legmagasabb átlagpontot ($M=2,88$) elérő tevékenység, ami azt jelenti, hogy ezt gyakran is végezték (4. és 5. ábra).

4. ábra. A válaszadók politikai önkéntessége során végzett online tevékenységek (a válaszok százalékában)

Forrás: Saját készítésű ábra az „Önkéntesség és aktivizmus a politikai térben” című kutatás adatbázisa alapján.

5. ábra. A válaszadók politikai önkéntessége során végzett online tevékenységek gyakorisága az átlag alapján

Forrás: Saját készítésű ábra az „Önkéntesség és aktivizmus a politikai térben” című kutatás adatbázisa alapján.

A válaszadók valamivel több, mint a fele mondta azt, hogy önkéntesként végez adminisztrációs munkát, akciók szervezését, online dokumentálást, kampányok szervezését. A gyakoriság átlaga alapján alkalmilag, néha látták el ezeket a feladatokat. A digitális tevékenységben (honlapok készítése, fenntartása), vagy az online csoportok (Viber, WhatsApp stb.) működtetésében kevés önkéntes volt érintett, és a gyakorisági átlag inkább a „néha és a soha” kategóriák közé esett. Feltételezhető, hogy ezeket a tevékenységeket, illetve a tüntetések szervezését a pártok fizetett alkalmazottakkal oldják meg, és erre az interjúinkban volt is utalás.

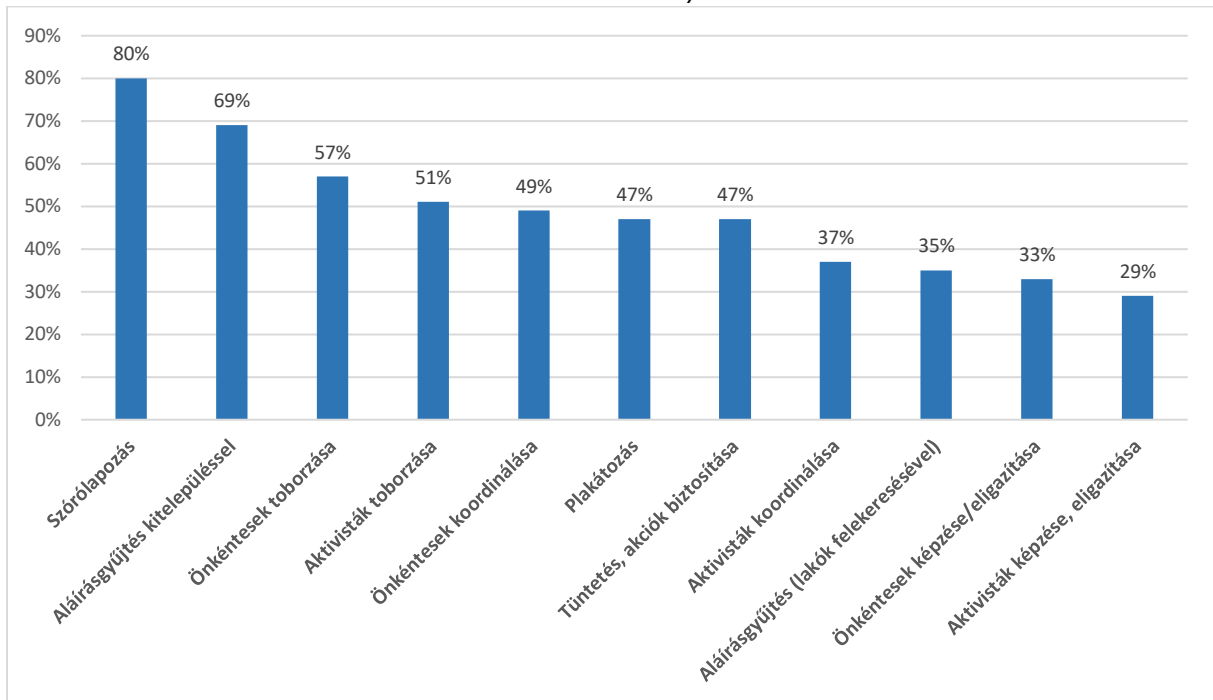
A személyes (offline) tevékenységek

A válaszadók döntő többsége a szórólapozást említette, mint olyan, személyesen ellátott tevékenységet, amelyet politikai önkéntessége során végzett (6. ábra). A válaszadók háromötöde említette az aláírásgyűjtést kitelepüléssel. Érdekes módon az 1990-es években népszerű és gyakori politikai önkéntes munkát, az aláírásgyűjtést lakók felkeresésével már csak alig 35 százalékuk jelölte meg. A toborzási tevékenység jelentette az önkéntes munka harmadik jelentősebb területét, amiről a válaszadók 51-57 százaléka mondta azt, hogy részt vett már benne. Mintegy felük végzett olyan tevékenységet, mint az önkéntesek koordinálása, plakátozás vagy a tüntetések biztosítása. Az önkéntesek, aktivisták képzésében alacsony volt a válaszadók részvétele – azt valószínűsítjük, hogy ez is a pártszakértői kör tevékenységébe tartozott (6. ábra).

Amennyiben a személyes tevékenységek gyakoriságának átlagát nézzük, az első szembetűnő eredmény, hogy e tevékenységeket jóval alacsonyabb gyakorisággal végezték a megkérdezettek, mint az online önkéntes munkákat (7. ábra). A két, legtöbbször által végzett önkéntesség – a szórólapozás és az aláírásgyűjtés kitelepüléssel – gyakorisági átlagai ($M=2,53$; $M=2,29$) alapján inkább a néha végzett tevékenységek közé tartoznak. Az összes többi politikai önkéntes munka a „néha – soha” tartomány közé esik.

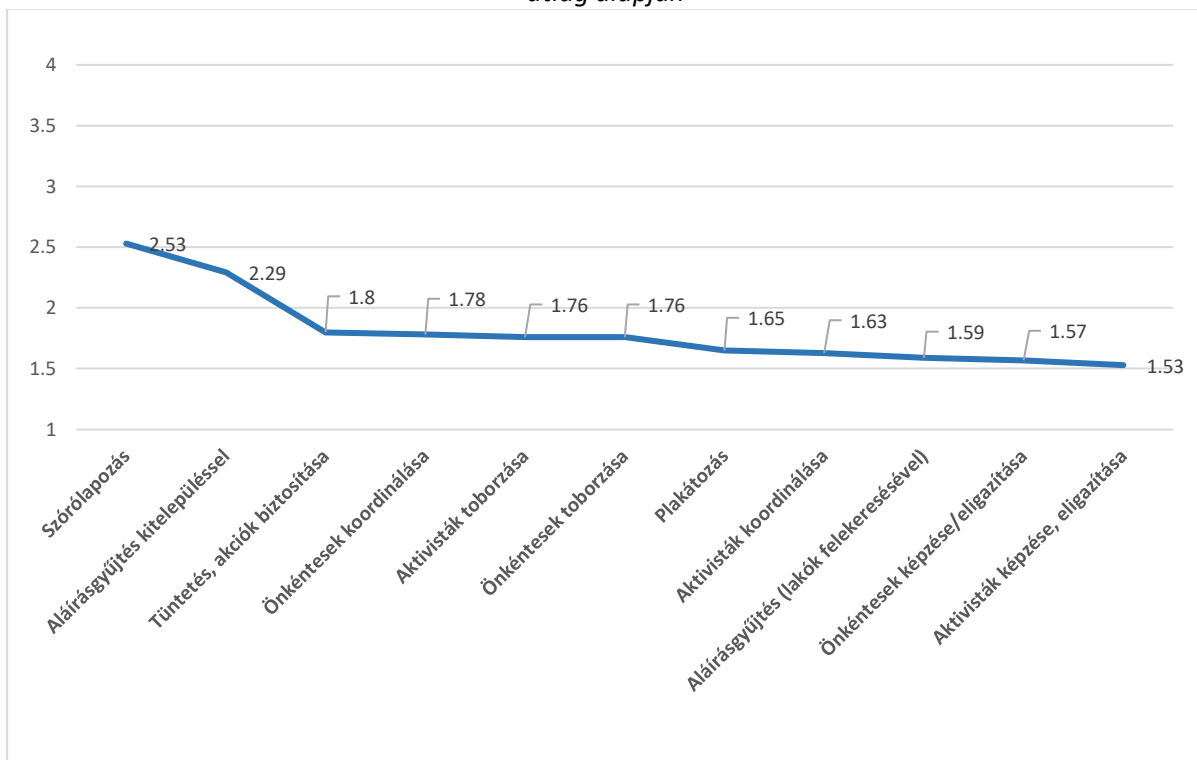
Vizsgálatunk szerint az valószínűsíthető, hogy a technológiai fejlődés következményeként a politikai önkéntesség is inkább a virtuális térbe tevődött át, és a klasszikus politikai önkéntesség fő jellemzője, a személyesség már csak egy-két tevékenységi területen dominál. Gyakoriságát tekintve a politikai önkéntes tevékenységek többségére – kivétel az online közösségi tevékenységek, az adminisztratív feladatok, a szórólapozás és az aláírásgyűjtés – inkább az ad hoc, egyszeri, alkalmankénti feladatok ellátása a jellemző.

6. ábra. A válaszadók politikai önkéntessége során végzett személyes tevékenységek (a válaszok százalékában)

Forrás: Saját készítésű ábra az „Önkéntesség és aktivizmus a politikai térben” című kutatás adatbázisa alapján.

7. ábra. A válaszadók politikai önkéntessége során végzett személyes tevékenységek gyakorisága az átlag alapján

Forrás: Saját készítésű ábra az „Önkéntesség és aktivizmus a politikai térben” című kutatás adatbázisa alapján.

A rendszeres politikai önkéntesek jellemzői

A fentiekben tárgyalt, összesen 21 önkéntes tevékenységtípust tartalmazó változót összevontuk egy indexbe, aminek alapján az önkéntesség gyakorisága szerint négy csoportot tudunk képezni: a rendszeres önkéntesek, az átlagos és az átlag alatti epizodikus önkéntesek és az egyszeri önkéntesek típusait.¹⁹ A rendszeres önkéntesek a vizsgálatban résztvevő önkéntesek mintegy harmadát (31 százalékát) tették ki.

A rendszeres önkéntesek tevékenységi területek szerinti jellemzőit a kis esetszámok miatt csak néhány, a legjellemzőbb tevékenységek esetében vizsgálunk meg részletesebben. Ennek alapján azt találtuk, hogy míg az adminisztratív tevékenységet végző önkéntesek kétharmada (64 százalékuk), addig a közösségi médiában (41 százalék), a szórólapozásban és a kitelepülési aláírásgyűjtésben résztvevőknek csak kétötöde volt rendszeres önkéntes.

A demográfiai változók szerinti vizsgálat azt mutatta, hogy a rendszeres önkéntesség az átlagnál jobban jellemző volt a kutatási mintában résztvevő 18-35 éves (62 százalékban) és az 56-65 éves korosztályra (44 százalékban). Arányuk valamelyest magasabb volt a házasok (38 százalék), az aktív foglalkoztatottak (34 százalék), az alapszakos diplomával (40 százalék), illetve tudományos fokozattal rendelkezők (50 százalék), valamint a fővárosban (39 százalék) és a községekben (44 százalék) élők esetében.²⁰

AZ ELISMERÉS ÉS ANNAK SZEREPE A POLITIKAI ÖNKÉNTESSÉGBEN

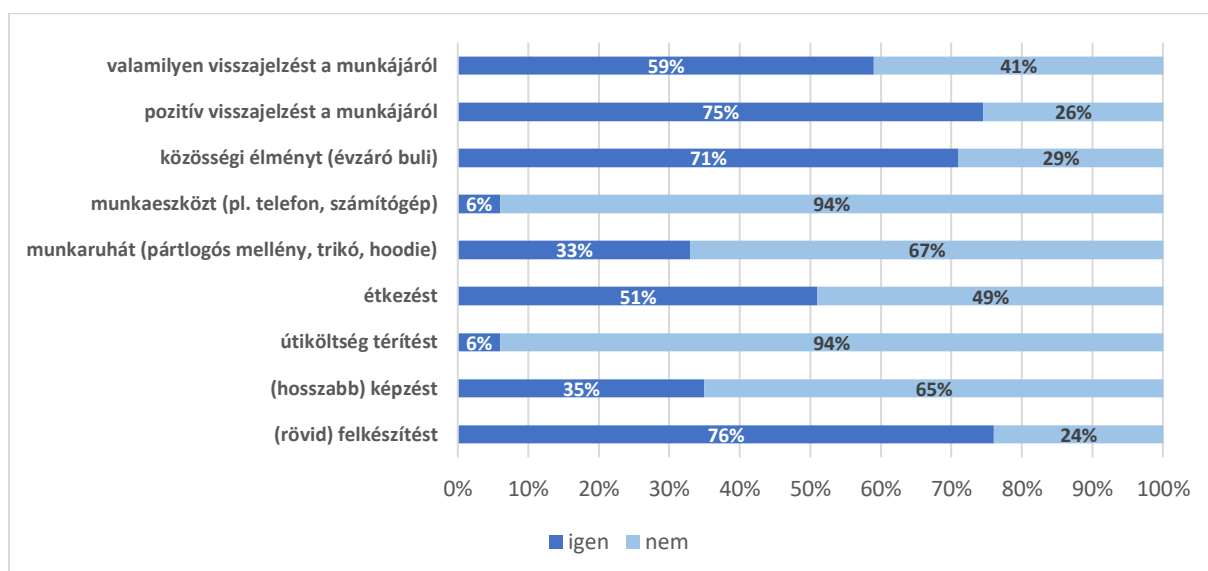
Az önkéntességgel foglalkozó kutatások egyik fontos témája az önkéntesek elismerése, mivel ez hozzájárul az önkéntes tevékenységek fenntarthatóságához, valamint az önkéntesek elégedettségnek és hosszú távú elköteleződésének erősítéséhez (Jung 2011; Fallon – Rice 2015; Walk et al. 2019). Továbbá, az elismerés enyhítheti az önkéntesek lemorzsolódása okozta szervezeti kihívásokat is (Walk et al. 2019). Az önkéntesek számára a saját tevékenységük teljesítménye vagy eredménye nyomán szerzett elismerés az értékesség érzését jelentheti, amely szintén erősíti a hosszú távú elköteleződést, valamint hozzájárul a közösségérzet elmélyüléséhez (Esmond 2005).

¹⁹ Pontosabban kvartiliseket használtunk a minta négy, nagyjából azonos nagyságú csoportra osztásával.

²⁰ Természetesen a kis elemszámok miatt ezek az összefüggések 5 százalékos szinten nem szignifikánsak. Egyedül a településtípus áll ehhez közel a maga $p=0,06$ -os szintjével.

Az elismerés megnyilvánulhat materiális és/vagy immateriális formákban. A megkérdezés során egyrészt rákérdeztünk a materiális elismerési formákra, például: az útiköltségtérítés, az étkezés, a „munkaruha” (pártlogós mellény, trikó, hoodie), valamint az olyan munkaeszközök, mint például a telefon vagy a számítógép. Másrészt az immateriális elismerési formák között a (rövid) felkészítésben, a (hosszabb) képzésben, a közösségi eseményen (például évzáró esemény) való részvételre. Harmadrészt pedig a direkt elismerési módra, úgymint, az önkéntes munkájáért kapott pozitív visszajelzésre is. Az eredmények világosan jelzik, hogy a válaszadókat elsősorban immateriális, élményalapú és visszajelzéshez kötődő elismerésben részesítették a pártok (8. ábra).

8. ábra. A pártok által nyújtott elismerési formák a válaszadói mintában (N=51)

Forrás: Saját készítésű ábra az „Önkéntesség és aktivizmus a politikai térben” című kutatás adatbázisa alapján.

A megkérdezettek 75 százaléka mondta azt, hogy kapott direkt pozitív visszajelzést a munkájáról, 59 százalékuk pedig azt, hogy valamilyen visszajelzéssel illették a munkáját. További 71 százalékuk részesült már közösségi élményben – például évzáró esemény – az általa támogatott pártnak köszönhetően. A válaszadók háromnegyede (rövid) felkészülésben, 35 százalékuk pedig hosszabb képzésben vett részt immateriális elismerésként. Az eredmények megerősítik, hogy az önkéntesség és az aktivizmus esetében az élmények és a visszajelzések jelenléte meghatározó szerepet játszik. Az 8. ábra adatainak tükrében megállapítható, hogy a materiális elismerés (a munkaeszközök biztosítása és az útiköltség térítés) kevésbé jellemző formái a válaszadó politikai önkéntesek elismerésnek (gyakran az

étkezés nyújtása, illetve alacsonyabb arányban „munkaruha” jutatásként pártlogós mellény, trikó, hoodie). Az eredmények arra is rámutatnak, hogy az önkéntesek átlagosan 4,5 elismerési módban részesültek, tehát differenciált és viszonylag többretű volt a pártok megbecsülésének kifejeződése a válaszadói mintában szereplő önkéntesek felé.

A POLITIKAI ÖNKÉNTESEK DOMINÁNS TÍPUSAI SZERINTI ELEMZÉS EREDMÉNYEI

Ahogy már fentebb is említettük, a szakirodalmi elemzések alapján (Evers – von Essen 2019) azt feltételeztük, hogy a politikai önkéntesek között valószínűsíthetően azonosíthatók lesznek azok, akik egy direkt politikai cél (egy adott párt céljainak támogatása), valamilyen közpolitikai ügy (szociális-, környezetvédelmi-, helyi politika), és egy politikai közösséghez tartozás miatt vállalnak önkéntességet. A klaszterelemzés bemeneti változója volt, hogy (első, második harmadik helyen) rangsorolni kellett a megkérdezetteknek, hogy mi orientálta őket leginkább arra, hogy az adott párt önkéntesei legyenek. Három fő orientációt – a célt (egy adott párt céljainak támogatása), az ügyet (valamilyen közpolitikai ügy elérését), illetve a politikai közösséghez tartozást – soroltunk fel. E bemeneti változók mentén a négyklaszteres megoldást fogadtuk el a K-means klaszterelemzési módszer alkalmazásával. A klaszter középpontok alapján történt a klaszterek elnevezése, miszerint:

- az első klaszterben az ügy volt az elsődleges és a közösség a másodlagos orientáció,
- a második csoportban, fordított sorrendben, elsődleges volt a közösség és másodlagos az ügy, míg
- a harmadik klaszterben elsődleges az ügy és másodlagos volt a cél,
- a negyedik csoportban pedig elsődleges volt a cél és másodlagos az ügy.

A klaszterek megoszlása viszonylag egyenletes volt: 9 fő volt közösség domináns –ügyorientált, 20 fő ügy domináns – közösség orientált, 12 fő ügy domináns – célorientált, 10 fő pedig cél domináns – ügyorientált válaszadó.

A közösségdomináns – ügyorientált politikai önkéntesek jellemzői

A demográfiai jellemzők tekintetében e csoportban többségben voltak a férfiak, illetve itt mutatkozott a legmagasabbnak a 35 év alattiak aránya (56 év feletti válaszadó nem volt a csoportban). Több mint háromnegyedük diplomás és többségük alkalmazotti státuszban dolgozott (a nyugdíjasok aránya 10 százalékot tett ki). E csoportban volt a legmagasabb a községi lakosok aránya, míg a minta átlagánál kevesebb fővárosi került be. Többségük részt

vett valamilyen civil szervezet munkájában, és körükben volt a legmagasabb az egyesületi tagok aránya. A csoport fele politikai célú civil szervezethez kapcsolódott, negyedük szociális, és harmaduk környezet- és természetvédelmi célú szervezet tagja volt. A többségük önkéntesként definiálta magát, fizetett munkatárs vagy tisztviselő nem volt köztük. Az önkéntesek kétharmada rendszeresen végezte munkáját, a csoport fele lakóhelyén, másik fele lakóhelyén és más településen.

A közösségdomináns – ügyorientált politikai önkéntesek többségének közügyek vagy politika iránti érdeklődését leggyakrabban – az elmúlt 23 évben történt – valamilyen konkrét esemény vagy ügy keltette fel.²¹ A bevonódás okaként leggyakrabban (33 százalékban) az értékrend fontosságát, az a melletti elköteleződést említették, de kisebb arányban (22-22 százalékban) a tenni akarás és az adott párt hitelessége is megjelent.

Motivációikat tekintve a klaszterbe tartozó önkéntesek motivációs-struktúrája a válaszadói minta jellemzőit hordja magán, erősebb normatív és affektív jellemzőkkel, ugyanis a válaszadók száz százalékára jellemzők voltak a „párt értékrendjével való azonosulás” és a „politika elégedetlenség” motivációk. Több mint háromnegyedüknek (77 százalék) motivációját még az „érzelmi kötődés, szimpátia az adott párttal” is befolyásolta. Csak kevesebb mint felüknek (44 százalék) volt fontos „politikai közösséghez tartozás” igénye, valamint a politikai tapasztalatszerzés is motiváló volt számukra. Az állampolgári kötelesség harmaduknál, míg a baráti hatás ötödüknél (22 százalék) volt kimutatható motiváció.

Politikai önkéntes tevékenységükben egyszerre voltak jellemzőek az online és a személyes önkéntes munkák. Főbb tevékenységeik összefügghetnek a csoport kormegoszlásával (mivel ebben a csoportban volt a legmagasabb a 18-35 évesek aránya), mintegy 89 százalékuk vett részt közösségi média-tevékenységekben és ugyanennyien szórólapozásban is. Ugyancsak azonos arányban (78 százalék) vállaltak adminisztrációs munkát és önkéntesek toborzását. Közülük került ki a rendszeres önkéntesek egy jelentős része.

Elismerésükben az immateriális juttatások közül a rövid felkészítés (78 százalékuk számára), a materiális juttatások esetében az étkeztetés (89 százalék) volt jellemző, valamint ugyanolyan arányban (89 százalékuknak) a direkt, pozitív visszajelzés és a közösségi élmény volt a meghatározó.

²¹ A politikai önkéntességbe való bevonódás időpontját klaszterek között vizsgálva szignifikáns eltérések voltak tapasztalhatók. A Pearson-féle Chi-négyzet értéke 18,845, a hozzá tartozó szignifikancia-szint pedig 0,027.

Az ügydomináns – közösségorientált politikai önkéntesek jellemzői

A csoport elsődleges jellemzője, hogy kétharmaduk a női válaszadók közül került ki, és viszonylag kevés köztük a 35 év alatti, de a többi korosztály körülbelül egyenletes eloszlásúnak mutatkozott. Családi állapotuk a minta átlagához volt hasonló. Kiemelendő jellemzője ennek a csoportnak, hogy 40 százalékuk nem rendelkezett diplomával, ami a többi csoporthoz képest magas arány. Itt volt a legmagasabb a nyugdíjasok és az inaktívak aránya (40 százalék). A minta átlagánál kevesebb volt köztük az alkalmazott/közalkalmazott, viszont több mint egyharmaduk egyéni vagy társas vállalkozó (35 százalék) volt. A fővárosi és a városi lakosok a minta átlagához képest jóval kevesebben voltak ebben az alcsoportban, míg ide tartozott a legtöbb megyeszékhelyi és községi lakos.

Körükben átlag feletti volt a civil szervezeti tagság, és sokan köztük három vagy több éve, de kétötödük „friss” tag volt. Többségük tagsága civil társasághoz kötődött, kevesebben rendelkeztek egyesületi tagsággal. A csoport fele itt is politikai célú szervezetben volt tag, kevesebben pedig környezet-, természetvédelmi szervezetben. Háromnegyedük önkéntesként vett részt a szervezet munkájában, míg egynegyedük fizetett munkatársként. Az önkéntesek háromnegyede rendszeres önkéntese volt a szervezetnek, majdnem kétharmaduk csak a lakóhelyén tevékenykedett.

Az ügydomináns – közösségorientált politikai önkéntesek is jellemzően tüntetéseken való részvételt követően vették fel a kapcsolatot az adott párttal. Egy-egy harmadukat mindig is érdekelte a politika, illetve az elmúlt egy év eseményei sarkallták a politikai önkéntességben való részvételre. A válaszadók többségét az előző csoportnál valamivel magasabb arányban (35 százalékban) ugyancsak a változás/változtatás igénye indította el, hogy politikai önkéntesként csatlakozzon az adott párthoz. Kisebb arányban (20-20 százalékban) fordult elő körükben a tenni akarás és az adott párt hitelessége is, mint fő indíték a bevonódásra.

Esetükben is vezető motiváció a „párt értékrendjével való azonosulás” (85 százalékuk számára fontos), míg a „politikai elégedetlenség” háromnegyedüket ösztönözte politikai önkéntességükben. Minden klasztercsoport közül itt volt a legjellemzőbb az állampolgári kötelesség (a válaszadók 65 százaléka) motiváló ereje. Kicsit több mint felüknél jelent meg az „érzelmi kötődés, szimpátia az adott párttal”, ugyanakkor a baráti hatás minden csoport közül számukra volt fontos motiváció (a csoportba tartozók 35 százaléka). Mintegy harmaduk említette a „politikai közösséghez tartozás igényét”, a politikai tapasztalatszerzést.

Vélhetően életkorukból és iskolai végzettségükből eredően két domináns tevékenység volt kimutatható a csoportba tartozók esetében: legtöbben (85 százalékuk) a közösségi média posztok megosztásában és valamivel kevesebben (75 százalékuk) az online aláírásgyűjtésben voltak aktívabbak. Mintegy háromötödükre-felükre volt jellemző, hogy néha részt vettek online toborzásban, adminisztrációs tevékenységekben, online csoportok működtetésében. Legkevésbé volt jellemző, hogy szakértői tevékenységet vagy önkéntesek koordinálását, vagy akciók-, tüntetések szervezését végezték volna. Főbb önkéntes tevékenységeik gyakorisága alapján ők testesítik meg az átlag alatti epizodikus és az egyszeri önkéntesek típusait.

Minden bizonnyal aktivitásuk mértéke összefügg azzal, hogy az elismerési formák közül csak hármat jelöltek meg nagyobb arányban: a pozitív visszajelzést a munkájukról (85 százalékuk említette), a közösségi élményt azonban már csak háromnegyedük, és ugyanennyien mondták azt, hogy rövid felkészítésen vettek részt (mint immateriális elismerési formában való részesedés).

Az ügydomináns – célorientált politikai önkéntesek jellemzői

E klasztercsoportban a nemenkénti jellemzők hasonlóan alakultak a teljes mintához, és életkori eloszlásukban meghatározónak mutatkozott a 35-55 éves korosztály. Családi állapotuk szerinti megoszlásuk is a mintához volt hasonló, viszont az iskolai végzettségük kiugróan magas volt (82 százalékuk mesterdiplomával vagy tudományos fokozattal is rendelkezett). Háromnegyedük aktív foglalkoztatott, és több mint egyhatodik (17 százalék) nyugdíjas volt. E csoportban a válaszadók fele fővárosi volt, míg másik felük megyeszékhelyen vagy városokban élt.

Többségük tagja volt valamilyen civil szervezetnek, sőt felük legalább három vagy több éve. E csoportban a szociális civil szervezeti tevékenység dominált. Közülük kerültek ki legmagasabb arányban a civil szervezetek fizetett munkatársai vagy tisztségviselői, bár a többségük itt is önkéntesként határozta meg magát. Korukból kifolyólag az alkalmi önkéntes munka a jellemzőbb, és elsősorban a saját településükön tevékenykedtek.

Vagy tiltakozó akciókban, vagy tüntetésen való részvétel, vagy petíció aláírása után vették fel az adott párttal a kapcsolatot. Döntő többségüket (75 százalékukat) az elmúlt év eseményei ösztönözték a politikai önkéntesség vállalására. E csoportban a legmagasabb volt azok aránya (42 százalék) akik a változás/változtatás igénye miatt határozták el, hogy az adott párt

önkéntesei vagy aktivistái lesznek, míg egynegyedük valamilyen korábbi, konkrét esemény miatt csatlakozott.

Motivációjukat ugyancsak száz százalékban meghatározza a „párt értékrendjével való azonosulás”, illetve a „politikai elégedetlenség” (a csoporthoz tartozók 83 százalékánál). Körükben választották motivációnak a legmagasabb arányban a „politikai közösséghez tartozást” (75 százalékuk). Valamivel több mint felüknek (58 százalékuknak) volt fontos az állampolgári kötelesség, mint ösztönző. A politikai tapasztalatszerzést, a baráti hatást és a családi indíttatást alig 10-17 százalékuk említette.

Politikai önkéntes tevékenységükre legjellemzőbb, hogy ők éltetik a közösségi média oldalakat, posztokat, ugyanis száz százalékuk mondta azt, hogy ilyen tevékenységben részt vett. Többségük (92 százalékuk) másik fő önkéntes aktivitása a szórólapozás. Mintegy háromötödük-felük vett részt önkéntesek toborzásában, online aláírásgyűjtésben és plakátozásban. Valamivel több, mint kétötödük hasznosította önkéntességében szakmai ismereteit, adminisztrációs tapasztalatait, illetve végzett önkéntes koordinációt is. Önkéntességük gyakorisága ingadozott a gyakori és a néha végzett tevékenységek között, így ők feleltethetők meg az átlagos epizodikus politikai önkéntesnek.

Elismerési percepciójukban különleges csoportot alkotnak, ugyanis csak 58 százalékuk mondta azt, hogy kapott pozitív visszajelzést munkájáról és a közösségi élményeket is csak háromnegyedük említette. Ugyanakkor szintén 75 százalékuk kapott rövid felkészítést, 66 százalékuk „munkaruhát”, 58 százalékuk pedig étkezést. Alapvetően ez a csoport az, ahol nagyobb arányban kaptak materiális elismerést az önkéntesek, míg meglepő a pozitív visszajelzés viszonylag alacsony aránya, noha azt láthattuk, hogy önkéntességükben megtestesítik a válaszadók között található átlagos politikai önkéntest.

A céldomináns – ügyorientált politikai önkéntesek jellemzői

A klasztercsoport többségét férfiak alkották, hasonlóan, mint a *közösségdomináns – ügyorientált* csoportban. Életkori megoszlásuk a minta átlagához közelített, többségük házas volt, vagy élettársi kapcsolatban élt (nem volt köztük nőtlen vagy hajadon). Még erősebben jellemző volt rájuk a felsőfokú végzettség, mint az *ügy domináns – célorientált csoportra*. A csoportba került aktív foglalkoztatottak fele egyéni vagy társas vállalkozó volt, és jellemzően (70 százalékban) fővárosi lakosok alkották ezt a csoportot.

A civil szervezeti tagság aránya e csoportban volt a legmagasabb, de többségüknek csak egy- vagy két éves tagságuk volt. Jellemző körökben az alapítványi tevékenység, de a többség civil társaság vagy egyesület tagjaként azonosította magát. E csoportban volt a legmagasabb a kulturális célú szervezetekhez kötődők aránya. Majdnem negyedük tisztviselője vagy fizetett munkatársa, míg közel másik felük önkéntese volt az adott civil szervezetnek, de itt találunk olyan válaszadókat is, akik szimpatizánsként (nem tagként vagy önkéntesként) határozták meg magukat. Noha a többségük rendszeres önkéntes volt, de magas volt köztük az alkalmi, epizodikus önkéntesek aránya is. A csoport kicsivel több, mint fele csak lakóhelyén tevékenykedett.

Ugyancsak vagy tiltakozó akciókban (90 százalékuk), vagy tüntetésen való részvétel, vagy petíció aláírása (70 százalékuk) után vették fel az adott párttal a kapcsolatot. A politikai önkéntességük vállalásában kétötödüknél szerepet játszott az, hogy mindig is érdekelte a politika, míg felük valamilyen konkrét eseményhez, dátumhoz kötötte ezt. A csoportba tartozók közel egy-egy harmadának bevonódását a politikai önkéntességbe a változás/változtatás igénye és valamilyen konkrét esemény váltotta ki, míg egyötödüket mozgatta csak a tenni akarás.

A teljes csoporttagság körében a politikai önkéntesség vezető motivációja az adott „párt értékrendjével való azonosulás” volt, a „politikai elégedetlenség” (90 százalékos említés) mellett. A csoport fele számára az állampolgári kötelesség jelentette ugyanezt, és megközelítőleg egy-egy harmaduknak fontos motiváció volt még a közösséghez tartozás, valamint a politikai tapasztalatszerzés. Politikai önkéntessé válásukban csak nagyon kevesek számára volt ösztönző a baráti hatás.

Szintén ennek a csoportnak a politikai önkéntes tevékenységére volt a legjellemzőbb, hogy ők éltetik a közösségi média-oldalakat, posztotokat, mivel ugyancsak száz százalékuk mondta azt, hogy ilyen tevékenységben részt vesznek. Közel háromnegyedük kamatoztatta magas iskolai szaktudását szakértői tevékenységekben, de a szórólapozásban is ugyanennyien mondták, hogy részt vettek. A csoport „különlegessége”, hogy az ide tartozó önkéntesek fele „igazi” politikai önkéntesnek volt tekinthető, mert legalább hét különféle tevékenységet említett, amit elvégez: az adminisztrációs tevékenységtől a honlap működtetésen át a kampányok és akciók szervezéséig, a toborzáson keresztül az önkéntesek koordinálásáig. Önkéntességük gyakoriságában az átlagos epizodikus önkénteseket jelenítik meg.

Elismerési percepciójukban a másik sajátos csoportot képezik az e klaszterbe tartozó önkéntesek, mivel csak 60 százalékuk mondta azt, hogy kapott pozitív visszajelzést munkájáról és a közösségi élményeket is csak ugyanennyien említették. Meg lehet kockáztatni azt a feltevést, hogy a magasan képzett politikai önkéntesek „nem várják” vagy nem észlelik a pozitív visszajelzést, hanem belső meggyőződésből végzik feladataikat. Magas volt (80 százalék) körükben azok aránya, aki immateriális elismerésként rövid képzést kaptak. E csoportban került nagyobb arányban (40 százalék) említésre a hosszabb képzés is. A tevékenységek elemzésénél említettük, hogy a csoportba tartozók fele „igazi” politikai önkéntes és úgy tűnik, ez nagyrészt átfedésben van a „politikai” képzésben részesülők arányával.

ÖSSZEGZÉS HELYETT, AVAGY A MAGYAR POLITIKAI ÖNKÉNTESÉG KUTATÁSÁNAK LEHETSÉGES IRÁNYAI

A politikai önkéntesség bár választási években látványosabb, de fontos szerepet tölt be a pártok vagy az azokhoz közeli közösségek mindennapjaiban is. A tanulmányban az önkéntesek e „különleges” csoportja, a politikai önkéntesek sajátosságait mutattuk be az alapvető elméleti szakirodalom és egy feltáró jellegű pilot-kutatás eredményei alapján. Természetesen tudatában vagyunk annak, hogy egy pilot-kutatásnak – legfőképpen a kis elemszámból következően – milyen korlátai vannak, ezért megállapításaink is a politikai önkéntesek egy sajátos csoportjára vonatkoztak. A kutatásban általában a politikai önkéntesek „karakterisztikáját” akartuk megközelíteni, nem pedig az egyes pártokhoz, pártokhoz közeli közösségekhez tartozó önkéntesekét. Úgy véltük, ez az általános nézőpont közelebb visz annak megértéséhez, hogy emberek miért áldozzák idejüket „időadományként” egy párt vagy politikai közösség számára, és mi motiválja abban őket, hogy éppen politikai önkéntesek legyenek. A kutatás során többségükben olyan válaszadókat sikerült megszólítani (ami eredhet a hólabda-módszer homogenitásából is), akiket (köz)politikai értelemben „multifunkcionális” jelzővel illelhetünk, hiszen egyszerre vettek részt civil szervezetek, illetve pártok, pártokhoz közeli közösségek működtetésében.

A részletes és a klasztertípusonkénti elemzés alapján úgy látjuk, hogy a téma kutatásának mélyebb elemzése jelentős eredményekkel gazdagítaná nemcsak a magyar politikai

önkéntesekről való tudást, hanem interdiszciplináris jellegénél fogva a politológiai, a szociológiai szakirodalmat is.

Az egyik fontos kutatási téma lehetne – főként kvalitatív vizsgálatokkal – feltárni a politikai önkéntesség és aktivizmus társadalmi értelmezésének mélyebb rétegeit, hiszen az általunk megkérdezettek jelentős része úgy vélekedett, hogy nincs politikai önkéntesség politikai aktivizmus nélkül.

További lényeges kérdésnek tartanánk a konvencionális politikai önkéntesség kérdéskörének körüljárását, tisztázását (lásd Mali et al. 2019). Ezek az eredmények mind a pártok, mind pedig az aktivista szerveződések mozgató szervezetek számára fontos eredményekkel szolgálnának önkénteseik toborzásához, megtartásához és foglalkoztatásához.

Eredményeink alapján a politikai önkéntességbe való bevonódás árnyaltabb megközelítése is lényeges kérdésnek mutatkozott meg. A szakirodalomban az értékrend az egyik leggyakoribb belépési motiváció, a pilot-kutatás mintájában csak a megkérdezettek közel hatoda (16 százaléka) jelezte okként. Az ennek hátterében rejlő okok feltárásához – elméleti és vizsgálati módszertani keretként – a tervezett cselekvés elmélete (Ajzen 1991; Ajzen – Fishbein 2005), amely az emberi viselkedés előrejelzésére alkalmazott egyik legismertebb, leggyakrabban kutatott elmélet (Berkes 2015), valamint az öndeterminációs elmélet (Pólya – Martos 2012) vihetne közelebb.

A kutatásban kísérletet tettünk a vizsgált önkéntesek motivációinak azonosítására, és ezt inkább feltáró jellegű mintázatokként tudtuk értelmezni. Mind a nemzetközi, mind a hazai önkéntesség-kutatásokban – ahogy be is mutattuk – érvényes és jól működő motivációs kérdőívvel rendelkezünk. Ezek alapján kidolgozható és tesztelhető egy, a politikai önkéntesség mérésére alkalmas kérdőív összeállítása, ami alapján differenciáltabb képet kaphatnánk a politikai önkéntességet mozgató felszíni- és háttérmotivációkról.

IRODALOM

Ajzen, Icek (1991): The theory of planned behavior. *Organizational behavior and human decision Processes*, 50(2), pp. 179-211. DOI: [https://doi.org/10.1016/0749-5978\(91\)90020-T](https://doi.org/10.1016/0749-5978(91)90020-T)

Ajzen, Icek – Fishbein, Martin (2005): The influence of attitudes on behavior. In: Dolores Albarracín – Blair T. Johnson – Mark P. Zanna (eds.): *The handbook of attitudes*. Mahwah: Psychology Press. pp. 173-221.

Ackermann, Kathrin – Manatschal, Anita (2018): Online volunteering as a means to overcome unequal participation? The profiles of online and offline volunteers compared. *Online volunteering as a means*

- to overcome unequal participation? The profiles of online and offline volunteers compared. *New Media and Society*, 20(12) pp. 4453-4472. DOI: <https://doi.org/10.1177/1461444818775698>
- Anduiza, Eva – Jensen, Michael J. – Jorba, Laia (2012): *Digital media and political engagement worldwide: A comparative study*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Arató Krisztina – Mikecz Dániel (2015): Civil társadalom, szociális partnerek, társadalmi mozgalmak. In: Körösnéyi, András (szerk.): *A magyar politikai rendszer – negyedszázad után*. Budapest: Osiris Kiadó – MTA Társadalomtudományi Kutatóközpont Politikatudományi Intézet, pp. 307-331.
- Barnes, Samuel H. – Kaase, Max – Allerbeck, Klaus R. – Farah, Barbara G. – Heunks, Felix – Inglehart, Ronald – Jennings, M. Kent – Klingemann, Hans-Dieter – Marsh, Allan – Rosenmayr, Leopold (1979): *Political action: Mass participation in five Western democracies*. Beverly Hills: Sage.
- Bartal Anna Mária – Kmetty Zoltán (2011): A magyar önkéntesek motiváció – a Magyar Önkéntes Motivációs Kérdőív sztenderdizálásának eredményei alapján. *Civil Szemle*, 8(4) pp. 7-30.
- Bartal Anna Mária (2023a): Egy régi jelenség új köntösben? Az epizodikus önkéntesség szakirodalmi bemutatása és hazai példái. *Pólusok*, 3(2), pp. 58-83. DOI: <https://doi.org/10.15170/psk.2022.03.02.03>
- Bartal Anna Mária (2023b): Kihívás és/vagy lehetőség? – szakirodalmi ajánlások az epizodikus önkéntesek toborzásához, foglalkoztatásához és megtartásához. *Önkéntes Szemle*, 3(1), pp. 130-148. DOI: <https://doi.org/10.53585/onkszem.2023.1.130-148>
- Berkes Tímea (2015): A szándéktól az önszabályozásig. A viselkedés előrejelzésének modelljei egészségviselkedések esetében. *Mentálhigiéné és Pszichoszomatika*, 16(2), pp. 115-158. DOI: <https://doi.org/10.1556/0406.16.2015.2.1>
- Burns, Nancy – Schlozman, Kay Lehman – Verba, Sidney (2001): *The private roots of public action: Gender, equality, and political participation*. Cambridge: Harvard University Press.
- Clary, Gil, E – Snyder, Mark – Ridge, Robert – Stukas, Arthur – Copeland, John – Haugen, Julie – Miene, Peter (1998): Understanding and assessing the motivations of volunteers: A functional approach. *Journal of Personality and Social Psychology*, 74(6), pp. 1516-1530. DOI: <https://doi.org/10.1037/0022-3514.74.6.1516>
- Coffé, Hilde - Bolzendahl, Catherine (2010): Same game, different rules? Gender differences in political participation. *Sex Roles*, 62(5-6) pp. 318-333. DOI: <https://doi.org/10.1007/s11199-009-9729-y>
- Cnaan, Raam A. – Amroffell, Laura (1994): Mapping Volunteer Activity. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 23(4), pp. 335-351. DOI: <https://doi.org/10.1177/089976409402300404>
- Cnaan, Ram A. – Handy, Femida – Wadsworth, Margaret (1996): Defining who is a volunteer: Conceptual and empirical considerations. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 25(3), pp. 364-385. DOI: <https://doi.org/10.1177/0899764096253006>
- Dorner László (2021): Az önkéntesség motivációs elméletei integratív keretben. *Önkéntes Szemle*, 1(1), pp. 39-55. DOI: <http://doi.org/10.53585/OnkSzem.2021.1.39-55>
- Dalton, Russell J. (2008): Citizenship norms and the expansion of political participation. *Political Studies*, 56(1), pp. 76-98. DOI: <https://doi.org/10.1111/j.1467-9248.2007.00718.x>
- Enli, Gunn Sara – Skogerbo, Eli (2013): Personalized campaigns in party-centred politics: Twitter and facebook as arenas for political communication. *Information, Communication & Society*, 16(5), pp. 757-774.
- Evers, Adalbert – von Essen, Johan (2019): Volunteering and civic action: Boundaries blurring, boundaries, redrawn. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 30(1) pp. 1-14. DOI: 10.1007/s11266-018-00086-0

- Evers, Adalbert (2020): Third sector hybrid organizations: Two different approach. In. David Billis –Colin Rochester (eds.) (2020): *Handbook on hybrid organisations*. Cheltenham–Northampton: Edward Elgar, pp. 294-310
- Esmond, Judy (2005): *Count on me! 501 ideas on retaining, recognizing and rewarding volunteers*. Victoria Park: Newseason Publication.
- Esmond, Judy – Dunlop, Patric (2004) Developing the Volunteer motivation Inventory to assess the underlying motivational drives of volunteers in Western Australia. Lotterywest: CLAN WA. Inc. pp.20-28.
- Fallon, Barry – Rice, Simon (2015): Investment in staff development within an emergency services organisation: Comparing future intention of volunteers and paid employees. *The International Journal of Human Resource Management*, 26(4) pp. 485-500.
DOI: <https://doi.org/10.1080/09585192.2011.561222>
- Fernengel Ágnes – Udvarhelyi Éva Tessa (2026): Önszerveződés, önkéntesség és aktivizmus formális és informális keretek között – esettanulmány. *Önkéntes Szemle*, 6(1), pp. 109-123.
- Gaszó Dóra – Dorner László – Csordás Georgina (2022): Fiatál és érett felnőtt önkéntesek motivációi és személyiségvonásai-egy pilot kutatás eredményei. *Önkéntes Szemle*, 2(1), pp. 63-91.
DOI: <https://doi.org/10.53585/OnkSzem.2022.1.63-91>
- Gibson, Rachel – Cantijoch, Marta (2013): Conceptualizing and measuring participation in the age of the Internet: Is online political engagement really different to offline? *The Journal of Politics*, 75(3) pp. 701-716. DOI: <https://doi.org/10.1017/S0022381613000431>
- Granovetter, Mark (1973): The strength of weak ties. *American Journal of Sociology*, 78(6), pp. 1360-1380. DOI: <https://doi.org/10.1086/225469>
- Jasper, James M. (1997): *The art of moral protest: Culture, biography, and creativity in social movements*. Chicago: University of Chicago Press, 1997.
- Jung, Jinkyung (2011): The effects of recognition on volunteer activities in Korea: Does it really matter? *International Review of Public Administration*, 16(2), pp. 33-47.
DOI: <https://doi.org/10.1080/12264431.2011.10805195>
- Handy, Femida – Cnaan, Ram A. – Brudney, Jeffrey L. – Ascoli, Ugo – Mejis, Lucas C.M – Ranade, Shree (2000): Public perception of "Who is a volunteer": An examination of the net-cost approach from a cross-cultural perspective. *Voluntas: International Journal of Voluntary and Nonprofit Organizations*, 11. pp. 45-65. DOI: <https://doi.org/10.1023/A:1008903032393>
- Lupu, Noam (2016): *Party Brands in Crisis: Partisanship, Brand Dilution, and the Breakdown of Political Parties in Latin America*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Margetts, Helen – Peter John – Scott Hale – Taha Yasseri (2016): *Political turbulence: how social media shape collective action*. Princeton University Press, pp. 74-110.
DOI: <https://doi.org/10.2307/j.ctvc773c7>.
- Mikecz Dániel (szerk.) (2015): *Részvétel, átláthatóság, cselekvés: Az előválasztás intézménye, mint politikai innováció*. Budapest: Republikon Intézet.
- Mati, Jacob Mwahti – Wu, Fengshi – Edwards, Bob – El Taraboulsi, Sherine N – Smith, David H. (2016): *Social movements and activist-protest volunteering*. In. *The Palgrave handbook of volunteering, civic participation, and nonprofit associations*. London: Palgrave Macmillan, pp. 516-538.
DOI: https://doi.org/10.1007/978-1-137-26317-9_25
- Mannarini, Terri – Legittimo, Monica – Talò, Cosimo (2008): Determinants of social and political participation among youth. A preliminary study. *Psicologia Politica* 36, pp.95-117.

- Musick, Marc A. – Wilson, John (2008): *Volunteers: A Social Profile*. Bloomington: Indiana University Press.
- Norris, Pippa (ed.) (1999): *Critical citizens: Global support for democratic governance*. Oxford: Oxford University Press.
- Norris, Pippa (2003): *Young people and political activism: From the politics of loyalties to the politics of choice?* Boston: Harvard University, John F. Kennedy School of Government.
- Offe, Claus – Heinze, Heinrich (1990): *Organisierte Eigenarbeit. Das Modell Kooperationsring*. Frankfurt: Campus.
- Omoto, Allen M – Snyder, Mark (2002): Considerations of community: The context and process of volunteerism. *American Behavioral Scientist*, 45(5), pp. 846-867
DOI: <https://doi.org/10.1177/0002764202045005007>
- Pólya Bella – Martos Tamás (2012): Miért jó önkéntes munkát vállalni? Az önkéntesség és az étellel való elégedettség kapcsolata öndetermináció-elméleti megközelítésben. *Mentálhigiéné és Pszichoszomatika*, 13(3), pp. 255-271.
- Putnam, Robert D. (2000): *Bowling alone: The collapse and revival of American community*. New York: Simon & Schuster.
- Rochester, Colin – Paine, Angela Ellis – Howlett, Steven – Zimmeck, Meta (2016): *Volunteering and Society in the 21st Century*. London: Palgrave Macmillan.
- Ryan, Richard.M. – Deci, Edward L. (2000a): Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychologist*, 55, pp. 68-78.
- Ryan, Richard M. – Deci, Edward L. (2000b): The darker and brighter sides of human existence: Basic psychological needs as a unifying concept. *Psychological Inquiry*, 11, pp. 319-338.
DOI: https://doi.org/10.1207/s15327965pli1104_03
- Sebestény István – Bartal Anna Mária (2026): A magyar civil-nonprofit kutatás fehér foltja: a politikai célú civil-nonprofit szervezetek és önkénteseik jellemzői, 1997-2024. *Önkéntes Szemle*, 6(1) pp. 3-33.
- Silva, Filippa – Proença, Teresa – Ferreira, Marisa R. (2018): Volunteers' perspective on online volunteering – a qualitative approach. *International Review on Public and Nonprofit Marketing*, 15(2), pp. 531-552. DOI: <https://doi.org/10.1007/s12208-018-0212-8>
- Smith, David Horton (1994): Determinants of voluntary association participation and volunteering: A literature review. *Nonprofit and Voluntary Sector Quarterly*, 23(3) pp. 243-263.
- Smith, David H. – Robert A. Stebbins (2016): Introduction. In: Smith, David Horton – Stebbins, Robert A. – Grotz, Jurgen (eds.): *The Palgrave handbook of volunteering, civic participation, and nonprofit associations*. London: Palgrave Macmillan, pp. 1-20.
DOI: https://doi.org/10.1007/978-1-137-26317-9_1
- Szabó Andrea – Oross Dániel (2024): A magyar egyetemisták politikai gondolkodása és integrációja 2024-ben. Budapest: HÖÖK – NIT.
- United Nations Volunteers (UNV) (1999): *Volunteering and social development*. Background paper for the Expert Group Meeting, New York, 29-30 November 1999.
http://ellisarchive.org/sites/default/files/2019-09/Document_20190915_0009_1.pdf
Letöltve: 2026.02.26.
- Vaccari, Cristian (2017): Online mobilization in comparative perspective: Digital appeals and political engagement in Germany, Italy, and the United Kingdom. *Political Communication*, 34(1), pp. 69–88.
DOI: 10.1080/10584609.2016.1201558.

- Walk, Marlene – Zhang, Roudan – Littlepage, Laura (2019): “Don’t you want to stay?” The impact of training and recognition as human resource practices on volunteer turnover. *Nonprofit Management and Leadership*, 29(4) pp. 509-527. DOI: <https://doi.org/10.1002/nml.21344>
- Verba, Sidney – Lehman Schlozman, Kay – Brady, Henry E. (1995): *Voice and equality: Civic voluntarism in american politics*. Harvard University Press. DOI: [j.ctv1pnc1k7](https://doi.org/10.1215/00141801-1995-001)
- Wijkström, Filip (2011): Charity speak and business talk. The on-going (re)hybridization of civil society. In. Wijkström, Filip – Zimmer, Annette (eds.): *Nordic Civil Society at a Cross-Roads*. Baden-Baden: Nomos. DOI: <https://doi.org/10.5771/9783845231624-25>
- Wilson, John (2000): Volunteering. *Annual Review of Sociology*, 26, pp. 215-240. DOI: <https://doi.org/10.1146/annurev.soc.26.1.215>
- Woolvin, Mike – Hardill, Irene (2013): Localism, volunteering and devolution: Experiences, opportunities and challenges in a changing policy context. *Local Economy*, 28(3) pp. 275-290. DOI: <https://doi.org/10.1177/0269094212473938>
- Zimmer, Annette – Smith, David H. – Alijla, Abdalhadi (2016): Political parties and political volunteering/participation. In. *The Palgrave handbook of volunteering, civic participation, and nonprofit associations*. London: Palgrave Macmillan. DOI: https://doi.org/10.1007/978-1-137-26317-9_24